באַשטייערט דיך פאַרן קרן־הישוב קאַמפּיין!

בית יעקב

ליטעראַרישע שריפט פאר שול און היים

דינט די ענינים פון בית־יעקב שולן און ארגאַניזאַציעס בנות־אגודת־ישראל אין פוילן

רעדאַקטירט דורך א״ג פרידנזאָן

ב״ה, לאָדזש־וואַרשע־קראָקע | אדר תרצ״ד | נומער 113 | עלפטער יאָרגאַנג

יהודה לייב ארלעאן

די קונסט פון שווייגן

בלל דעם גאַנצן דעספאטיזים פונים קיניג אחשורוש, האבן דאך זיינע אונטער־
טעניקע פעלקער גינאסן פון פולער נאַציאנאַל־קולטורעלער אויטא־
נאמיע. פאליטיש זענין זיי טאַקע גיוועזן גיצוואונגין צו שטיין אונטער דעם
פערסישן איבער־הערשער. מיטן שטייערן־געלט האבן זיי טאַקע גידאַרפט אָנ־
פולן די פערסישע מלוכה־אוצרות. דערפאַר האבן זיי אבער גיקאנט אום גי־
שטערט דערהאַלטן זייערע פאלקס־מנהגים, רעדן אויף זייער שפראַך און פלעגן
זייער נאַציאנאַלער קולטור. דער קיניג האט דאָס נישט בלויז טאָלערירט, נאר
אַליין אויך אונטערגישטיצט. זיינע דעקרעטן האבן גימוזט דערשיינען אין אַלע
שפראַכן און שריפטן, וואָס זענין נאר אומגיגאַנגין אין זיין גרויסער אימפעריע.
זייער אימפאזאַנט האט, ביי אַזאַ הערשאפטס־סיסטעם, גימוזט אויסזעען די
הויפט־שטאָט אין די טעג פון די קיניגלעכע פייערונגין. אין אונדזער פאַנטאַזיע
וואלטן מיר זיך גיקאנט אויסמאָלן א פול בילד פונים הערלעכן פאַראַד, וואָס
די אונטערטעניקע פעלקער האבן איינגיארדנט לכבוד זייער הערשער.
איבער די שושנער גאַסן ציען לאַנגע רייען פון קאַראַוואַנין. רעדער־וואָגנס,
עקוויפאַזשן, אייזלין און קעמלין, וואָס זענין באַצירט מיט פאַרשידן פאַרביקע
פענער און קרענץ. זיי פירן עס די סאַטראַפּן, פאשאָס, ריכטער, שייכן און
נאטאַבעלן פון אַלע פעלקער, וואָס זענין נאר איינגיגלידערט גיווארן אינים
פערסישן רייך, אויף די גרויסע שטאָט־פלעצער זענין אויסגישטעלט די שענ־
צטע מוסטערן פאַר אַלערליי אויסארביטונגין און נאַטור־מערקווירדיקייטן, וואָס
יעדיס פאלק האט צוגישיקט: שמעקנדיקע קרייטעכצער, אַראַביש גאלד, איראַ־
קישע שטיינער, אַרמענישע רעדער־וואָגנס, טירישער אייל, לוקסוס־אַרטיקע
גיוועָרן און אויסשניצונגין פון בבל און מצרים.
פיל שענער און רייכער האט זיכער אויסגיזעען דער קיניגליכער פאַלאַץ.
אומציילִיקע פאַרבנרייכע פענער האבן גיפלאַטערט איבער די דעכער. אַ שלל
פון קאלירטע טיכער און קינסטלער, גיוועבטע טעפיכער האבן איינגיהילט די
ווענט. מיט די פאַנטאַסטישע סימבאל־גימעָלן און אַלערליי נאַציאנאַלע הערב
זענין גיוועזן אויסגיצירט אַלע פענצטער און באַלקאנין. דער קיניגלעכע־ פאַלאַץ
טובלט זיך אין אַ ים פון פאַרבן און בילדער, וואָס סימבאַליזירט פערסיענס
הערשאפט איבער דער גרויסער צאָל פון פעלקער.
יעצט אַ בליק אינים פעסט־זאַל: רייך גידעקטע טישן, די בעסטע מאכלים, די
טייערסטע גיטראַנקין און די שענצטע כלים פון גאלד און זילבער. ביי די
טישן זענין פונאַנדערגיזעצט די חשובסטע פאַרשטייער פון אַלע לענדער, וואָס
אונטערליגן אחשורושת הערשאפט. דערביי פאַרנעמין אויך אָנ־אַנגיזעעָן ארט
זייערע שיינע און אַריסטאקראַ־ישע פרויען, וואָס זענין אויך איינגילאָדן גיווארן
צו דער קיניגלעכער פייערונג.
דאָס אויג ווערט גירייצט פונים זעלטינים גימיש. אזוי פיל טראַכטן. קאסטיו־
מין, קאפּ־טיכער און צייכינונגין! יעדיס פאלק האט דאָ אריינגיגעבן דעם סימ־
באל פון זיין נאציאנאַלער אָנגיהעריקייט. אַלץ איז דאָ פאַרטרעטן, קיינער
פעלט נישט אויף דער פעלקער־אויסשטעלונג וואָס רעפּרעזענטירט פערסיענס
גרויס־מאַכט.
די דערעפינונגס־צערעמאָניע האט זיך אָנגיהויבן. דער ארקעסטער שפילט אָפּ
דעם פערסישן הימן. אַלע שטעלן זיך אויף פון די ערטער און הערן זיך איין
מיט גרויס ערפורכט.
ס'הייבט זיך אָן דער סדר פון טאסטן און רעדיס. יעדער רעט אויף זיין
שפּראַך. ס'הערן זיך פאַרשידינע דיאַלעקטן און לשונות. ס'ווערן דעקלאַמירט
די שענצטע נאַציאנאַלע לידער. ספּעציעלע נומערן פון נאַציאנאַלער מוזיק
ווערן אויסגיפירט איינער נאָכן אנדערן, דערנאָך קומט די ריי אויף די איינג־
אַרטיקע פאלקס־טענץ. קיינער בלייבט דאָ נישט אונטערשטעליק. יעדער פאלקס־
פאַרשטייער האט אָרגאַניזירט און אהער גיבראַכט די בעסטע קונסט־קרעפטן.
נאָכן אפיציעלן פאַראַד הייבט זיך אָן די גימיטלעכע אונטערהאַלטונג. ווייטע
און נאָנטע, באַקאַנטע און פרעמדע פאַרפלעכטן זיך פון איין שמועס אינים
אַנדערן. איבער די מעלות פון זייער שטאָב, פאלק און לאַנד. די טאכטער פו
מדי רימט זיך איבער דער נייסטער סקולפטור־קונסט, וואָס אַנטוויקלט זיך אין
איר לאַנד. איר שכנטע, די אַטהענערין בלייבט איר אָבער נישט שולדיק. מיט
שטאַרקער באַגייסטערונג רעט זי וועגן דעם ריזיקן אַמפיטעאַטער, וואָס ווערט
ביי זיי אויפגיבויט. אין דעם שפרונגט אַריין די כאַלדעאירן, באַרימינדיק זיך
מיט די קאלאסאַלע בנינים, וואָס ווערן כסדר ביי זיי אויפגישטעלט. פאַרגינט
זיי אַלימין נישט די פעניציערן און פאַרוואַרפט זיי מיט גוזמאותדיקע שילדע־
רונגין פון זייער ריזיקן וועלט־האנדל. אזוי גייט אויך דער שמועס צווישן די
אַסיריער, אַרמעניער, אַראַבער און עגיפטיאנער. יעדער פרוּווט די צווייטע
איבערשטייגן מיט די שילדערונגין פון די פאַלאַצן און פיראַמידן, פון די טע־
אַטער־פאַרוויילונגין און אַלימפּישע שפּילן, פון די אַטלעטישע קאַמפן און מאַ־
לערישער קונסט. מ־האַלט זיך אין איין פאַרקאַנקורירן אינים אויפשטייג פון
דער אייגינער נאַציאַנאלער קולטור.
אין דעם אַלים פילט זיך אַ שטאַרקער נאַציאנאלער גייסט. די זעלבסט־ווירדיקע
האַלטונג, דער פעסטער שטאלץ, די צוגיבונדנקייט צום פאלק איז זיכער
אַ רעזולטאַט פון גוט גיפלעגטער דערציאונג. ביי דער גאַנצער אָנגיהעריקייט
צו דער פערסישער מלוכה, איז גיזונט גיבליבן דאָס גיפיל פאַר אייגנס, פאַר
נאַציאָנאַלער קולטור.
אבער אסתר, די קיניגין אַליין, די סימפּאַטישסטע און שענצטע פרוי אין דער
גיזעלשאַפט, זיצט צניעותדיק אין אַ זייט, שטיל און באַשיידן. איר נאַציאנאַלער
הימן ווערט נישט גיזונגין, איר קאסטיום איז איינפאַך, נעמט נישט קיין אנטייל

איגים גישפּרעך און גיט נישט ארויס דעם מינדצטן סימן פון נאַציאָנאַלער
אַנגיהעריקייט.
— ווער ביזטו? פון וואַסער פאלק שטאַמטו? פון וואַסער לאַנד קומסטו? ווי זעט
אויס דיין נאַציאָנאַלער הערב? ווי אזוי קלינגט די שפּראַך פון דיין פאלק?
וואַסער קאליר האט דיין פאָן?
אסתר שווייגט. זי טאָר נישט רעדן. אַזוי האט איר מרדכי באַפוילן, אין דעם
גייסט האט ער זי תמיד דערצויגן. דעם דאזיקן אָנזאָג האט ער פאַרטרויט,
בשעת זי איז גינומין גיוואָרן אינים קיניגלעכן פּאַלאַץ אריין. זי האט גימוזט
פאַרהוילן איר אָפּשטאַמונג, נישט גיטאָרט רעדן וועגן איר פאלק, נישט גי־
טאָרט שטאלצירן מיטן יידישן לשון, מיט דער יידישער חכמה, מיטן יידישן
לעבנס־שטייגער. זי האט גימוזט שווייגן.
ווי קאן מין דאָס פאַרשטיין? מרדכי דער מיטגליד פון אנשי כנסת הגדולה,
דער פירער פון פאלק, זאל אין זיינס אַ חניכה איינוואַרצלין אַזאַ שפלות און
הכנעה, אַזאַ בושה און זעלבסט־פאַראַכטונג? מרדכי, דער שטאלצער און בויגי־
זאַמער ייד, וואָס האט איינגישטעלט זיין אייגן לעבן און דאָס לעבן פונים
גאַנצן פאלק, צוליב אַ ריר פאַרן פערסישן געצנבילד, זאל דערציִען אַ יידישע
טאכטער אין פּשוטער אַסימילאַציע? מרדכי, וואָס וואַגט צוליב חילול־השם צו
ברעכן דאָס הארבע גיזעץ פונים קיניג, זאל אָנזאָגן אסתרן צו היטן זיך פאַר
מלכים ושרים מיט איר אָפּשטאַמונג?
אזוי דאכט זיך נאר אויבן־אויף. אין מרדכיס באַפעל צו אסתרן ליגט אויסגי־
גידרוקט די עכט יידישע וועלט־השקפה. יידן זענין נישט גלייך צו אַנדערע
פעלקער. דאָס יידישע פאלק איז לגמרי עפּיס אַנדערש. די סיריער, אַרמענער,
גריכן, פעניציער און אַנדערע זענין פעלקער פון איין שנ״ט. נאר אויסערלעכע
סימנים שיידט זיי פונאַנדער. אינים מהות זייערן זענין דאך אַלע גלייך. דאָס
יידישע פאלק איז דאך אָבער אין יסוד ממש עפּיס אַנדערש. ווי קאן־זשע
בכן דאָס יידישע פאלק גישטעלט ווערן אין איין רייע מיט אַנדערע פעלקער?
„הן עם לבדד ישכון, ובגויים לא יתחשב" (במדבר בלק). דאָס יידישע פאלק
מוז דאך באזונדער רוען און צווישן די פעלקער קאן דאך עס נישט פאַר־
דעכנט ווערן.
נאר ביי עכט יידישער דערציאונג, נאר ביי אַן־עכטער באַוואוסטזיניקייט אינים
מהות פונים יידנטום, האט מרדכי גימוזט אסתרן אַזוי שטרענג פאַרזאָגן וועגן
איר שטעלונג אין דער גויאישער וועלט. צי דיקטירט נישט דער יידישער
וועלט־קוק אָנצוזאָגן אסתרן מער ווייניקער די דאזיקע ווערטער? האט דען דער
רעזולטאט פון מרדכיס לערע און דערציאונג גיקאנט זיין אַנדערש, למשל, ווי:
„דיין פאלק און זיינע גיטער טאָרן נישט גימאסטן ווערן מיטן ווערט פון באַ־
בילאָנישע פעסטונגען און עגיפּטישע פּיראַמידן, פון גריכישע צירקן און פּער־
סישע גימעלן. כדי נישט צו פאַרבּיליקן און פאַרשוועכן דיין היילִיקטום, זאלסטו
יידישע טאכטער, שווייגן, ווען מ־וועט רימין און שעצן די ווערטן פון
אַנדערע פעלקער. רעמלט זאלסטו זיך נישט באַווייזן מיט דיין תורה, מיט דיין
לשון, מיט דיין פאלק. זייער כבוד איז נישט דיין כבוד, זייער שטאלץ איז
נישט דיין שטאלץ, זייער גדלות איז נישט דיין גדלות. וואו די פעלקער וועלן
דערציילן זייערע גבורות, שטאלצירן מיט זייערע קולטורן, דעמאנסטרירן מיט
זייערע שאַפונגען, דארט זאלסטו זיך פאַררוקן אין אַ זייט. אַזוי פאָדערט פון
דיר דווקא דער יידישער כבוד".
אסתר האט פאָרט אויסגיגעבן ווער זי איז, נאר נישט ביי דער גילעגנהייט.
ווען דער אכזריותדיקער המן האט איר פאלק גישענדיט, אויסגיטראכט אויף
אים מוראדיקע בלבולים, גיפאכיט איבער אים מיט זיין טייוולאָנישער שווערד,
אַרויסגיטראָגן אויף אים דעם שוידערלעכן אורטייל, דעמלט האט אסתר איבער־
גיריסן איר באַוואוסטזיניק שווייגן. דעמלט האט זי אויסגירופן: איך בין עס די
טאכטער פונים גישענדיטן פאלק. דעמלט זאָגט זי שוין ווער זי איז.
איר שווייגן איז בכן נישט גיוועזן קיין סימן פון הכנעה און מורא. דווקא צוליב־
העכערן אָפּשאַצן דאָס חשיבות פון איר פאלק האט זי גימוזט שווייגן. גיוועזן
דער רעזולטאַט פון אמת יידישער דערציאונג. צווישן בלינדע קאן מין זיך
נישט העפּרעזענטירן מיט פאַרבן.
די דאזיקע קונסט פון שווייגן, פון שטאלפן שווייגן, האט דאָס יידישע פאלק
מיט זיך גיטראָגן איבער אַלע צייטן. האט מין גירעט צווישן די פעלקער וועגן
מענטשלעכקייט, האבן מיר נישוויגן. האט מין גירעט וועגן נאַציאָנין, האבן
מיר גישוויגן, האט מין גירעט וועגן קולטורן, האבן מיר גישוויגן. מיר זענין
נישט קיין נאַציע, מיר האבן גישט קיין קולטור, מיר זענין נישט הומאַניסטיש,
מיר האבן נישט קיין רעליגיע, ווי די גויים פאַרשטייען עס. דעריבער וועלן
מיר נישט רופן זיך ביי גויים רעליגיעז, נאַציאָנאַל וכדומה מיר זענין נאר
יידיש. ווער פון די פעלקער ס־האט נאר גיהאַט אַ ברעקל דערפון, איז גילאָפן
אויפן וועלט־יאַריד אויסשטעלן ויין ווערט. וואו מ־האט אַלע גיטראָפן, האבן
מיר זיך נישט גיפונין. מיר האבן גישוויגן. דאָס איז גיוועזן און דאָס וועט
בלייבן ביז משיחס צייטן די קונסט פונים יידישן שווייגן.

די בנות־קאנפערענצן אין וואַרשע און לובלין

זונטיק פ' תרומה איז פאַרגיקומין אין וואַרשע די ערשטע וואַ־
יעוואודזשטווע־קאנפערענץ. אויף דער
קאנפערענץ זענין אָפּגיגעבן גיוואָרן באַ־
ריכטן פון די אָפּטיילונגין און ס־זענין
גיהאַלטן גיוואָרן רעפעראַטן וועגן פאַר־
שידינע בנות־פּראָבלעמין.
אויף דער קאנפערענץ האט אָפּגיגעבן אַ
באַריכט פון דער צענטראַלער בנות־
אַרביט רעד. א״ג פרידנזאָן. אַ גרוס פון
ארץ ישראל גיט אָפּ ה' בנימין מינץ
און ווייזט אָפּ אויף די גרויסע אויס־
זיכטן פאַר דער אָרטאָדאָקסישער פּרוי־
ען־באַוועגונג אינים הייליקן לאַנד.
אויף דער קאנפערענץ זענין אָנגיגומין
גיוואָרן וויכטיקע באַשלוסן.

*

זונטיק פ' תצוה איז פאַרגיקומין די
קאנפערענץ אין לובלין מיטן ענלעכן סדר־
היום און אויך גיהאַט גרויס דערפאָלג.

*

צוליב פאַרשידינע סיבות קענין מיר אין
היינטיקן נומער נישט געבן אַלע באַריכטן.
אין קומינדיקן נומער וועלן מיר ברענגין
אויספירלעך די באַריכטן פון די קאנ־
פערענצן. אויך וועלן מיר פאַראייִנהייט־
לעכן אַלע באַשלוסן פון די קאנפערענצן
און אויך געבן אַן־אָפּשאַצונג פון די
דערגרייכונגין בעת די קאנפערענצן.

אונדזער גיוו. לערערן פרל. שרה בוים
און אונדזערע חברות ברכה גאלד־
מער און שרה רובין צו זייער פאַר־
לאָבונג ווינטשן מיר אַ הערצלעכן מזל־
טוב.
בנות אגודת ישראל
פּשעדבאָרזש

אַ ברכה־פולן מזל־טוב ווינטשן מיר אונ־
דזער ליבער לערערן פרל. ג. ערדי־
נאַסט (זד.־וואָלע) צו איר פאַרלאָבונג
מיט ה' יצחק ברין (שעראַדז). דער
אַלמעכטיקער זאל אייער עתיד מיט די הימ־
לישסטע ברכות בענטשן.
דראָבין בתיה־גרופע

אַ הערצלעכן מזל־טוב ווינטשן מיר
אונדזער ליבער חברה נעכע בלאַכ־
מאַן (פלאָנסק) צו איר פאַרלאָבונג מיט
ה' ישראל סאַפירשטיין (שערפּץ).
זאל אייער צוקונפט זיין באַלויכטן מיט
שטראַלן פון גליק און צופרידנהייט.
בנות אגודת ישראל, בתיה
פּלאָנסק לערערן קריגער

ברכות הלבביות לחברתי היקרה מרת
שרה מישקובסקה (בת הרב מקרינקי)
לאירושי' עם הרב יצחק לוין (ביליס־
טוק שתזכו לבנות את ביתכם ברוח
ישראל סבא.
ה. בעטשקאָווסקא
קרינקי־גרבולין

מזל־טוב ווינטשן מיר אונדזער גיוו. לע־
רערן מרים טויבע צו איר חתונה
מיט ה' י. ל. שטיין און אונדזער
חברה אסתר שנאפער צו איר תנאים
גליק און צופרידנהייט זאלן אייך תמיד
באַגלייטן.
בנות אַגודת ישראל
גאַרוואָלין לערערן ה. בעטשקאָווסקא

אַ ברכה־פולן מזל־טוב ווינטש איך דיר
הייס־גיליבטע פריינדין שרה זאַנדער
צו דיין פאַרלאָבונג מיט ה' היינע.
זאל אייער צוקונפט זיין באַלויכטן מיט
שטראַלן פון גליק און צופרידנהייט.
פּראַשאָוויץ חי' שטאַל

אַ הערצלעכן מזל־טוב ווינטשן מיר אונד־
זער גיוועזינע לערערן פרל. פערל פּע־
רענס (בענדין) צו איר פאַרלאָבונג
מיט ה' משה שפּירא (בלענדאָוו) דו
זאלסט זוכה זיין צו בויען דיין הויז
אויף די בערג פון ציון און ירושלים
אין גייסט פון אונדזער אידעאַל
פּיעטרקאָוו שוועסטערז ווייצמאַן

אַ הערצלעכן מזל־טוב ווינטשן מיר דיר
שרה זיידנער צו דיין תנאים.
דיינע גיטרייע: פרומיט פינ־
קלשטיין, חוה ווינבערג,
אלטא ראַפּאַפּאָרט, טויבע
קראָקע ניימאַן און רבקה האַראָוויץ.

מזל־טוב
ווינטשן מיר אונדזער ג. לערערן פרל.
פערל פערענס צו איר פאַרלאָבונג
מיט ה' שפּירא (בלענדאָוו) גליק
און צופרידנהייט זאלן תמיד אייערע
באַגלייטערס זיין.
בנות־אגודת־ישראל, פּיפּטער
אָפּאַטשנע און זעקטער קורס בית־יעקב.

דערמיט דריקן מיר אויס דעם טיפ־
סטן מיטגיפיל דעם ג' ש. פּאַרוואַל־
טונגס־מיטגליד פון בית־יעקב ה'
חנוך קויפמאַן צוליבן טויט פון
זיין גיליבטן פאָטער ר' ישעי' ז״ל
אין זיי אַרמיט לטובת דעם ב״י
אידעאַל זאל ער אַ טרייסט גיפינין.
סאָכאַטשאָוו פאַרוו. „בנות־אג״י".

ב

ארכיון אסופות
הארכיון היהודי

אַקטועלער שמועס

פון שרה שענירער

קודם־כל וויל איך אייך אַלע צוזאַמען אויסדריקן אַ הערצליכן יישר־כוח פאַר די אַלע וואונטשן דורך אונדזער זשורנאַל און אין פּריוואַטע בריוו. גאַנץ באַזונדער בין איך טיף גירירט געוואָרן, לייענענדיק די מאמרים פון די לערערנס און ספּעציעל פון מיינע ערשטע תלמידות ווי פרוי פּאַסטאַג און אַנד. יאָ, אַסך, אַסך ווירקלעך דאַרף איך נאָר צו אַרבּיטן, אום ווערט צו זיין אַזעלכיס... איינס האָב איך ב"ה דערגרייכט, כ-האָב אַ גאַנצע ריי גיטרייע תלמידות, וואָס גידענקען די ערשטע מאָמענטן פון אונדזער באַוועגונג, האָבן דורך זייער חתונה האָבן מיט רעליגיעזע מענער גיוויזן, אַז זיי זענען שטאָלץ מיט זייער יידישקייט. די דאָזיקע האָבן אויך גישאַפן אייגענע ב"י שולן, און דאָס מיר אַמבעסטן, באַוויזן אַז זיי די ערשטע פּיאַנערנס פון ב"י באַוועגונג, האָבן ריכטיק פאַרשטאַנען מיין כוונה, אַז בית־יעקב איז נישט גישאַפן אויסצולערנען די קינדער בלויז דאַווענען, לייענען און שרייבן יידיש, נאָר זיי אַדורכצוגליען מיטן אמתן ברען פון די מצוות, און זייערע הערצער זאָלן שטענדיק פלאַמען מיט אהבת ויראת ה'. דאָס זעלבע זע איך ב"ה ביי אַ גרויסן טייל פון אונדזערע „בנות", וועלכע האָבן במשך דער צייט חתונה גיהאַט צו יראי השם און דאָס איז שוין ב"ה אַ גרויסער ערפאָלג פון מיין אַרבּיט.

אַ גרויסע שמחה איז פאַר מיר גיווען „די מתנה פון מיינע לעצטע סעמינאַריסטנס", וואָס איך האָב זיך ערשט דורכן זשורנאַל פון איר דערוויסט.

יאָ, ריכטיק, זייער ריכטיק האָט איר גיטון, אַז איר האָט עס מיר פּערזענלעך נישט גיזאָגט, ווייל אַזעלכע מתנות האָבן טאַקע גאָר נישט קיין חשיבות ווען מע דריקט זיי אויס אין ווערטער. מעשים און נאָר מעשים קענען באַווייזן די אמתדיקייט פון דער דאָזיקער מתנה, וועלכע איז מיר אַ סך טייערער ווי אַלע אוצרות פון דער הבל-וועלט.

איר מוזט גידענקען מיינע טייערע, אַז אַ גרויס וואָרט האָט איר גיזאָגט, פון גרויסער באַדייטונג און גידענקען דערביי, אַז תורת ד' תמימה — דעמלט ווען מ-האַלט זי תמימה, גאַנץ, דעמלט איז משיבת נפש מאַכט זי אונדז גליקלעך. איר ווייסט דאָס גאַנץ גוט. אָבער דער לעבנס-שטראָם די פרעמדע סביבות אין וועלכע אייער הייליקע שליחות פאַרשיקט אייך, קען זיך אַמאָל אַ מענטש לאָזן מיטרייסן מיטן שטראָם פון דער צייט, און גידענקט דערביי, ווי איך פלעג אייך שטענדיק וואָרענען דאָס אויף רבּישע קינדער טאָר מען זיך אַפילו נישט פאַרקוקן, אַפילו אויף די פאַרוואַלטונגען, וואָס זענען מקיל אין טייל זאַכן, טאָר מען נישט האָרכן, אונדזער וועג-ווייזער דאַרף זיין נאָר די תורה הקדושה.

און איצט מיינע ליבע, צי האָט איר זיך אָפּגיגעבן אַ דין־וחשבון, אַז ווינטשנדיק מיר ברכה, הצלחה אין מיין אַרבּיט זענט איר טאַקע די ערשטע וואָס איר קענט זען, אַז אייערע וואונטשן זאָלן פולקאָם דערפילט ווערן?

אַ, איך האָב מורא אַז איר האָט אייך נאָך נישט אָפּגיגעבן דעם דו"ח, אַז נאָר דורך די פּערזענליכע אויפפירונג פון יעדע איינע באַזונדער, קען אייער וואונטש דערפילט ווערן.

שטעלט אייך פאָר מיין שמחה, ווען איך הער, אַז אין דער אָדער אין יענער שטאָט פירן זיך ב"ה. מיינע גייסטיקע טעכטער זייער גוט אויף, אין אַלע הינזיכטן. און ווי שרעקלעך איז מיין שמערץ, ווען איך הער אַפילו וועגן איינע, אַז זי איז צוויי־פּנימדיק, טאַנצט אויף צוויי חתונות אין איינים, פאַרקערט מיט חברטיס פון אַנדערע אָרגאַניזאַציעס.

יאָ, אומגיהויער איז דעמלט מיין [illegible]

צו מיין 50-יעריקן יובּילעאום, אויב איר ווילט דאָס אַזוי אָנרופן דערלויב איך מיר אייך צו פרעגן, אויב איך קען, אויב איך מעג, פאַרלאַנגען עפּיס אַ מתנה פון אייך?

איך פיל, ווי נישט איינע פון מיינע טעכטער ענטפערט:

„זייער גערן וועלן מיר אַ מתנה שיקן און אַפילו געלט זיך לאָזן קאָסטן". איר פאַרשטייט אָבער אַליין, אַז נישט אַזאַ מתנה מיין איך. איך מיין אַ מתנה, וואָס דאַרף קאָסטן אַביסל אָפּפערונג, אַביסל קאַמף מיטן יצר-הרע פון דער צייט.

און איך זע מיינע טעכטער מיט פאַרוואונדערטע פּנימער, פרעגענדיק זיך צי דערפילן דען מיר נישט אַלע אונדזערע יידישע פליכטן? צי קאָן מען מיין פאַרלאַנגען פון אונדז?

יאָ, ס'איז אמת, דער גרעסטער טייל פון זייער דערפילן ג-טס תורה אין זיין גאַנצקייט, ווי ווייט ס'איז נאָר אין זיי יכולת. פאַראַן דאָך אַ טייל, און מייסטנס פון די גרעסטע שטעט ווי: וואַרשע, לאָדזש, קראָקע אאז"וו. וואָס דערלויבט זיך גריניגצושעצן דעם פּסוק „כמעשה ארץ מצרים, אשר ישבתם בה לא תעשו, וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, ובחקותיהם לא תלכו". דאָס באַטייט: אַזוי ווי די מעשים פון די מצריים, וואָס איר האָט דאָרט גיוואוינט, זאָלט איר נישט טון און אַזוי ווי די מעשים פון די איינוואוינערס פון כנען, וואָס איך וועל אייך דאָרט אַהין פירן, זאָל איר נישט טון און אין זייערע גיזעצן זאָלט איר נישט נאָכגיין. רש"י הקדוש זאָגט ביי דעם פּסוק „ובחקותיהם לא תלכו" אין זייערע טעאַטערס זאָלט איר נישט גיין.

נו, צי האָב איך נישט רעכט?

צי איז נישטאָ נאָך אַ טייל, אמת אַ גאָר קליינער טייל, וואָס מיינען אַז מיטן גיין אין טעאַטער קינאָ. אאַז"וו, ווייזן זיי אַרויס זייער „אינטעליגענץ", מאָטיווירנדיק דערביי, אַז אין אַ גרויסער שטאָט מוז מען דאָס מיטמאַכן און זיי טון דאָס אויך מיט די הסכמה פון זייערע עלטערן.

אַ, מיינע ליבע קינדער! דאָס רעט איך נאָר איין די שלעכטע מחשבה, און אויב אייערע עלטערן רעאַגירן באמת נישט דערויף, איז עס דערפאַר ווייל זיי האָבן צו אייך דאָס פאַרטרויען, אַז אַ בנות־חברה בתיסטקע, ב"י שילערן וועט נישט טון אַזעלכיס וואָס די תורה הקדושה הייסט נישט.

מיינע טייערע! איר זאָלט באַקלערן דאָס מסירת הנפש, וואָס כמעט יעדע יידישע מוטער האָט פאַר יעדער קלענצטער מצווה, מייסטנס נישט קענענדיק איר טיפן זין, נישט האָבנדיק קיין מאָל דאָס גליק צו ווערן באַגייסטערט דורך אַ קאַפּיטל תהלים, ישעי', וואָס איר האָט אַזוי אָפּט די זכי', וואָלט איר ערשט דאַן פאַרשטאַנען די גרויסקייט פון אייערע מאַמיס.

און אויב ס-דאַכט אייך אַמאָל, אַז די מוטער זעט נישט גערן, אַז איר פאַרברענגט אַ סך צייט אין בנות-לאָקאַל, טראַכט נאָר גוט איבער, אויב איר דערפילט גינוי אַלע אייערע פליכטן קעגן די ווירטשאַפט און ווענדט אָן מיטלען יאָ גינוי זיי צו דערפילן. ווי צ. ב. ש. דורכן פריער אויפשטיין אין דער פרי, נישט צו פאַרברענגען צייט אויף דברים בטלים אאז"וו.

דער כיבוד אב ואם זאָלט איר ח"ו נישט פאַרשוועכן, ווייל די גיהאָרכזאַמקייט קעגן די עלטערן איז אויך דער כבוד פון הקב"ה, ווי די חכמים דריקן זיך אויס, אַז הקב"ה זאָגט: אַז ווען מענטשן האַלטן בכבוד זייערע עלטערן, רעכן איך דאָס זיי, ווי איך וואָלט גיוואוינט צווישן זיי, און זיי פאַרערן מיך. אָבער ווען מענטשן טון אָן עג"נ זייערע עלטערן, זאָגט ער: ווי וואויל איז מיר, אַז איך בין נישט צווישן זיי, ווייל זיי וואָלטן דאָך מיך אַזוי מצער גיווען. יאָ עס קען אויסקומען אַמאָל, אַז מע טאָר נישט האָרכן די עלטערן, ווען זיי הייסן טון ח"ו עפּיס נישט לויט דער תורה.

נו און אַצינד וויל איך מיך אויך ווענדן צו אייך מיינע בנות־טעכטער, וועלכע איר זענט דעם חודש קיין ארץ ישראל אָפּגיפאָרן.

אַ ציטערגיש נעמט מיך אַדורך. אַ שטימע רופט אין מיין האַרץ, צי זענען זיי שוין באמת גיווען גינוג צוגיגרייט צו דעם גרויסן אחריות, וואָס זיי האָבן אויף זיך גינומען?

אַ איר מיינע ערשטע גייסטיקע טעכטער אין אונדזער הייליקן לאַנד! גידענקט אייער אַחריות! דאָרט... דאָרט אויף די הייליקע ערד ווי יעדיס ביימעלע, יעדיס גרעזעלע דער מאַנט אונדז אַזוי בולט, אַז „מפני חטאינו גלינו מארצנו". צוליב אונדזערע זינד זענען מיר גיוואָרן פאַרטריבן פון אונדזער לאַנד. דאָרט מוזט איר וויסן! אַז יעדע מינצטע איבערטרעטונג פון יודישען דת, יעדע קלייניקייט קאָן ברענגען צו גרויסע אומגליקן רח"ל.

באַדענקט דאָס גרויסע פאַרטרויען, אָס דאָס יידישע פאָלק האָט גילייגט אויף אייך און ספּעציעל די אַגודת ישראל, דורך וועמען איר האָט גיהאַט די מעגלעכקייט אין הייליקן לאַנד אַהין צו פאָרן. איר קומט קיין ירושלים, די באַגלייבטער שטאָט, וודס איר בלויזער נאָמען באַטייט אַזוי פיל ווי „ירושלים הבנוי' כעיר שחברה לה יחדו". וואָס שוין דורך דעם אופן פון איר בויען האָט זי יעדן אַריינקומינדיקן גיוויזן, אַז זי גיהערט נישט צו דער סביבה פון אַן-אַנדערן מיטל-פונקט, נאָר „שחברה לה יחדו", זי איז אין גאַנצן מיט זיך פאַראייניקט, צוזאַמינגיגאָסן. זי האָט דעם מיטל־פונקט אין זיך.

יאָ, ירושלים. מע זעט „השב" נאָר דאָרט. אין דעם גייסטיקן צענטער האָט מען גיקענט פילן דאָס גליק פון באַשעפערס געגנוואַרט אויף דער ערד. „ששם עלו שבטים, שבטי יה, עדות לישראל להודות לשם ד'".

אָבער מיינע ליבע, נישט ירושלים, נישט די שטאָט איז גיווען דער ענד־ציל פון די אויפגייענדע שבטים. ניין, נאָר אַלס שבטים פון הקב"ה, אַלס די עדות פון השםס גיזעץ זענען זיי אויפגיגאַנגען. דאָס פייער-גיזעץ, די לוחות הברית דאָרט אין קדשי קדשים, דאָס איז גיווען דער ענד־ציל. וואָס האָט זיי צו זיך גיצויגן. אט אין דעם זעטס אייער ציל! דער עיקר דאַרף נישט זיין ביי אייך די מאַטעריעלע לאַגע זיך צו פאַרבעסערן, נאָר טאַקע אַרויסווייזן, אַז איר האָט חבה צו ארץ ישראל, אַז איר פאַרשטייט די גרויסקייט פון מצוות ישוב ארץ ישראל. און ווי ווייט מע דאַרף דערפילן די מצוות מיט אמתע באַגייסטערונג. אויך אין אונדזער ב"י זשורנאַל זאָלט איר גידענקען, אויך דאָרט צו פאַרשפרייטן און מיין ברכה איז: ד' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך, ד' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

הודפס מתוך הארכיון היהודי

ד״ר משה אשער
נירנבורג—שווייץ

די יונג־פרוי

יידיש: א״א ליפמאַן
נאכדרוק פאַרבאָטן

לקיפף פון אַן־אַנדער אויפפאַסונג, לויט וועלכער דאָס ווייב אַלס יונג־פרוי, באַטייט העכסטע פולקומינקייט און די חתונה איז אין בעסטן פאַל אַ נויטיק שלעכטס, איז פאַר דעם יידנטום דאָס ווייב אַלס יונג־פרוי נאָך עפּיס פאַרענדיקטס. זי גיפינט איר פאַרענדיקונג ערשט אין דער הייראַט, און ווי באַלד זי באַשליסט זיך, נישט חתונה צו האָבן, איז זי נישט ביכולת צו דערפילן איר אייגנטלעכן לעבנס־באַרוף. ערשט ווען זי שטעלט זיך דעם מאַן צו דער זייט, פאַרענטפערט זי, מיט אים פאַראייניקט איר אַלגימיין מענטשלעכע און יידישע אויפגאַבע. דעריבער איז עס גאַנץ נאַטירלעך, אַז די יונג־פרוי דאַרף באַטראַכטן אַלס מיט־ציל, פאַר דער הייראַט זיך דערצו פאַרנונפטיק צו צוגרייטן.

דאָס איז נאָך דעריבער שווערער, ווייל די יונג־פרוי האַט גיוויינלעך נאָך נישט אָפּגישלאָסן איר אַנטוויקלונג. מיט אַ גיוויסן אָפּשיי באַמערקט זי ביי זיך פאַרענדערונגין. נשמה־שטימונגין טוישן זיך, ענדערונגין שטייען אויפן סדר היום, זי ווערט שטאַרק עמפּינדלעך, פילט זיך, נישט פאַרשטאַנין פון איר סביבה און האַט די נייגונג צו איינזאַמקייט. שפּעטער ווייזט זיך אַ הויך־גישפּאַנטע פריינטשאַפט־בענקשאַפט. אַפט שפּילט אויך אַ נישט אומבאַדייטנדיקע ראָלע דער חשק צו נאַכמאַכעריי און צו מיסטישער שווערמוטיקייט. אַלס אומנאַרמאַלע טענדענץ פון דער נשמה קאָן מען אַפט קאָנסטאַטירן, אַ שיער גישט אַנצוזעטיקנדן חשק צו ליידן און אומאַנגינעמלעכקייטן און אַ פרייד פון יסורים אָדער גאָר אַן־איבערגיטריבינים רחמנות. דאָס איז דער צייט־עלטער פון דעם בעל־חלומות. פאַרחלומטקייט און גישטיגינע פאַנטאַזיע. עס איז דער עלטער פון אידעאַליטעט: אין אים ווערן פעסטגישטעלט די אידעאַלן פאַר דאָס גאַנצע לעבן. עס דערוואַכט אויך די קריטיק און דריקט זיך אויס אין אַ שאַרפן אופן, דערביי גילט דאָס זיטלעכע עמפּינדן אַלס מאָס־שטאַב. אַנטיפּאַטיע און סימפּאַטיע שטייען שאַרף קעגן־אַנאַנד און פאַרטראָגן נישט קיין שום קאָמפּראָמיסן.

עס איז קלאָר, אַז אין אַזאַ מצב, איז שווער ריכטיק צו וויילן. אפילו שוין דעמאָלט, ווען מען האַט דעם דאָזיקן מצב אין גרויסן און גאַנצן מנצח גיווען, באַזיצט מען נאָך נישט די פעאיקייט, מיט דער גאַנצער רואיקייט צו באַשליסן די פראַגע בנוגע דער וואַל פונים צוקונפטיקן. ווייל מען זיך צו קלויבן אַ קלייד אָדער אַ פּאָר זאָקן, דעמאָלט שטעלט מען זיך גינוי אָפּ ביי יעדער קלייניקייט; נעמט מען זיך אָבער אַ מאַן, איז ער גיוויינלעך, שוין גיוויילט. די ביידע גישלעכטער האָבן זיך אייגנטלעך חבריש, מענטשלעך* נאָך גאָרנישט דערקענט. אַנשטאַט אויסצופּראָוון דעם גרונט־כאַראַקטער, נאַרט מען אָפּ דעם פאַרשטאַנד און דאָס האַרץ, דורך די נייגונג און די חושים. על פּי רוב האַנדלט עס זיך אפילו נישט אום אמתדיקע ראָמאַנטיק און [illegible] ליבע. דער חילן איז נישט גינוג אויסגיבילדעט און דעמאָלט ווען ער איז אַפילו יאָ אויסגיבילדעט, איז דער דראַנג פון די חושים אָפט גובר דעם ווילן און מאַכט אים פאַר אַ שקלאַף. דאָס רופט מען אָן גליק, און עס ווערט צום באַדויערן גאָר אָפט פאַרוואַנדלט אין אַ גרויס אומגליק.

עס איז קלאָר, אַז אַ ריינע ליבע־הייראַט, ביי וועלכער מע פרעגט די פאַרנונפט לחלוטין גאָרנישט אָן, איז נישט קלוג. עס ליגט פונקט אַזוי קלאָר אויף דער האַנט, אַז אַ פאַרנונפט־הייראַט ביי וועלכער מע פרעגט דאָס האַרץ נישט אָן, פעלט וואַרימקייט און אינערלעכקייט. די גרעסטע ערבות פאַר גליק גיט אַזאַ הייראַט, ביי וועלכער די ליבע ווערט גיאיידלט דורך די פאַרנונפט און די פאַרנונפט ווערט דורכגיגליט דורך די ליבע.

מע דאַרף אַלצדינג אָנווענדן, דעם בחור און די בתולה צו מאַכן אַזוי ווילנס־שטאַרק, אַז זיי זאָלן ווילן נישט בלויז אויף דער באַזיס פון נייגונג, נאָר זאָלן אויך גינוי נעמין אין אַכט דעם כאַראַקטער. די וואַל מוז ווערן דורכגיטראַכט, ווייל אָבער, ווי דער שטייגער איז, שטערט דער דראַנג פון די חושים דעם רואיקן ישוב־הדעת, דעריבער איז אַ יידישער מנהג, ביי יעדער פרייער וואַל אַפילו, פון דעסט וועגן דעם פאָטערס און די מוטערס עצה צו באַטראַכטן אַלס דעם מאָסגעבנדיקסטן אורטייל. דערביי גייט מען אַרויס פון דער ביאַור־

ציגונג, אַז קיינער קאָן אונדז נישט בעסער געבן קיין ריכטיקע עצה, ווי די ליבנדיקע עלטערן. דער אורטייל פון עלטערן און אַלטע לייט איז צייטיק גיוואָרן דורך דערפאַרונג, און דעריבער איז אין דעם פאַראַן די גרעסטע מאָס וואַרשיינלעכקייט, ווען די דאָזיקע לייגן פאָר דעם חתן אָדער די כלה, אַז זייער פאָרשלאַג אַנטהאַלט די רעלאַטיוו העכסטע מעגלעכקייט פון גליק.

נאַטירלעך מוז מען אויך לייגן אַכט אויף די שטימע פונים האַרצן, מיט אַ מאַגנעטישן כוח ציט דאָס האַרץ צום האַרצן, און עס פילט אינסטינקטיוו, וואָס פאַר אים פּאַסט. אויף די דאָזיקע שטים פונים האַרצן וועלן קלוגע עלטערן שטענדיק לייגן גרויס גיוויכט, און זיי וועלן אָן אַ וויכטיקער סיבה, נישט אָפּזאָגן זייער הסכמה.

מיט אַ קורצער צייט צוריק, ווען איך האָב פאַרבראַכט אין אַן־אייראָפּעאישער גרויס־שטאָט, האָב איך גיהערט אין אַלגימיין זיך באַקלאָגן, אַז דאָרטן איז שוין זייט אַ רייע פון יאָרן, נאָכמאַכינדיק נישט יידישע זיטן, אויך איז אין יידישע קרייזן אָנגינומין גיוואָרן די קעגן־פאַרנונפטיקע מאָדע, גראָד דעם יעניקן אָדער די יעניקע צו האָסן, וועלכע די עלטערן שלאָגן פאָר אַלס חתן אָדער כלה. דערמיט וויל מין די עלטערן צווינגין, נישט צו שטערן דעם פרייען ווילן פון זייערע קינדער. עס איז פונקט ווי ווען מע וואָלט גיפינינדיק זיך אויפן ים, ביי שטורים און נעפּל, דערזעענדיק דעם לייכט־טורים, אים מיט אַ פיון אויסגימיטן! וויפל זיווגים וואָלטן זיך פאַרשפּאָרט אַ סך האַרץ־ווייטאָק, ווען זיי וואָלטן זיך מער גירעכנט מיט דער עצה פון זייערע עלטערן! שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמך, (משלי א׳) „הער צו, מיין זון, די שטראָף רייד פון דיין פאָטער און פאַרלאָז נישט די לערינונג פון דיין מוטער!״. מע מוז מודה זיין, אַז נאָכמאַכינדיק נישט יידישע מנהגים, האָבן ביי נישט איין פאָטער גישפּילט מאַטעריאַליסטישע מאָטיוון די הויפּט־ראָלע. ווען דער פאָטער „פאַרקויפט״ זיין טאָכטער אַ רייכן מאַן, וועלכער קאָן זי נישט, און וועט זי קיינמאָל נישט, ליב האָבן; דעמאָלט איז אַזאַ שידוך גיגליכן צום גרעסטן פאַרברעכן. עס איז קלאָר, אַז אין אַ סביבה אין וועלכער ניאוף איז אַפילו גיזעצלעך אַ שווער פאַרברעכן, אין דער לעבנס־פּראַקטיק ווערט עס אָבער נישט בלויז טאָלערירט, נאָר זייער אָפט כמעט באַטראַכט אַלס אַ סאָציאַלע איינריכטונג, אַז דאָ ווירקן זינדיקע אָנשויאונגען אַנשטעקנדיק אויך פאַר יידישע קרייזן. עס האַנדלט זיך דערביי מיינסטנס אום אַזעלכע קרייזן, וועלכע האָבן שוין לאַנג גיבראָכן מיט דער פּראַקטישער אויספירונג פון די מצוות פון דער תורה און זענין נאָך בלויז לויטן נאָמין יידן. אין שטעט ווי פּאַריז, בערלין און ווין, זעט אין דער דאָזיקער באַציאונג אַזוי טרויעריק, אַז אין די קרייזן פון דעם יידישן אַזוי גירופינים High-lifo גיהערט אַן־אמתדיק גליקלעכע הייראַט צו די איינצלנע אויסנאַמין. אין דער זעלביקער מאָס, ווי עס פאַרשטאַרקט זיך דער חשק צו אַסימילאַציע, אין דערזעלביקער מאָס פאַרמערן זיך אויך אין יידישע קרייזן אומגליקלעכע חתונות, אין דערזעלביקער צייט, וואָס ביי די, וועלכע האָבן פאַר זיך די תורה אַלס נאַרים, האַלטן דערפון נישט, אין אַלגימיין אויך די אָרימסטע עלטערן נישט, ביי דער וואַל פון זייערע קינדער זיך צו לאָזן משפּיע זיין פון געלט און גוטס.

נאַטירלעך האָבן מיר גימוזט אַלס ערשטע סיבה פונים אומגליק אין דער הייראַט, אויפשטעלן די פאַלשע באַנוצונג מיט דעם באַגריף ליבע. עס איז אויך מעגלעך אַן־אומגליקלעכע הייראַט אָן אַ שום בולטער סיבה. פון דעסט וועגן איז זיכער, אַז אין דער אַריבערוויגנדיק גרעסטער צאָל פאַלן איז פאַראַן אַ קענטלעכע סיבה און עס האַנדלט זיך אום אַן־אַליין־פאַרשולדיקטן אומגליק. והמה בקשו חשבונות רבים (קהלת ה׳).

צו דער פּילזייטיקער, נישט קאָנסעקווענטקייט, פון וועלכער אונדזער גיזעלשאַפטס־לעבן איז דורכגידרונגין, גיהערט אויך דאָס, וואָס מע באַטראַכט פאַר דער פרוי דעם מוטער־באַרוף אַלס דעם העכסטן און אַליין־אמתדיקן, פאַר וועלכן מע קאַרגט נישט קיין שיינע דרשות; גלייכצייטיק דערציט מין אָבער די קומינדיקע מוטערס אָן שום אַכטגעבונג אויף זייער באַשטימונג.

ווען מע אַנגאַזשירט אַ לערערין, דעמאָלט באַקוקט מען גינוי איר אַטעסטאַ־

הארכיון היהודי

הודפס מתוך הארכיון היהודי

מארטערקעס און ווירטשאפטס-משגיחות באקומען נישט קיין שטעליס, ווען זיי קאנען נישט דערווייזן, אז זיי זענען פעאיק דערצו. צום מיטער־באַרוף אבער, דעם וויכטיקסטן פון אלע פאסטנס, טרעט מען צו אן שום צוגרייטונג, דא פארלאזט מען זיך איינפאך אויף דעם אינסטינקט.

אפילו בנוגע דעם לייבלעכן לעבן און די געזונטהייטס־פלעגע איז די אומוויסנקייט פון א סך מוטערס גרויס אן א שיער. די יונגע מיידלעך ווערן דערצויגן, נישט ווערנדיק אריענטירט, אפילו לפי ערך, איבער די באשאפנקייט, די פונקציעס און די באדערפינישן פון זייער קערפער און גאר נישט וויסנדיק באגייען זיי א סך פעלער קעגן דער דערהאלטונג פון זייער געזונט.

די פרוי האט חתונה און ווייס נישט ווי אזוי, זי מוז זיך באנעמען אין צייט פון טראגן, צוליבן פארהיטן פון דעם אייגינים געזונט און דאס געזונט פונים ווערנדיקן קינד. זי קאן נישט די איינפאכסטע קראנקייטס-סיבות אדער די באדינגונגען צום דערהאלטן דעם געזונטן מצב, נישט די צוזאמענזעצונג און דעם דערנענטערונגס-ווערט פון די לעבנס־מיטלען. אזוי באגייט מען פעלערן אן א מאס, און ווען מע באקומט נאכקומענשאפט, האט מען נויט און עלנט אן א שיער, נאך מער, אין א סך פאלן איז די אומוויסנקייט פון די עלטערן שולדיק אין דעם טויט פון זייערע קליינע קינדער, וואס מע האט פארזינדיקט בנוגע געזונט, קאן מען שפעטער נישט פאריכטן, דורך קיין שום קורערטער און רפואות; דאס וואס עס גייט פארלוירן פון דער נאטירלעכער יוגנט-פרישקייט, קאן מען בשום אופן נישט צוריק באקומען דורך קאסמעטישע מיטלען.

ביי דער מערקווירדיקער דערציאונג פון א סך הויכגישטעלטע טעכטער, דארף מען זיך נישט וואונדערן איבער אומגליקלעכע הייראטן. טאמער דארף א יונג מיידל פונקט נישט דאגהן פאר איר עקזיסטענץ, ווערט עס דעמלט ארומגיפירט אין גיזעלשאפטן, טעאטערס און קאנצערטן, וווּ עס פארגעסט מיט נחת, וואס עס האט ווען עס איז גילערנט מיט מי. אין דער היים פארנעמט עס זיך געווייגלעך מיט א ריריוודיק ליידיק־גיין, זי באזארגט אומבאדייטנדיקע ארביטן אין דער הויז־האלטונג, וועלכע באגרעניצן זיך אויף א מינימום, דארטן וואו עס זענען פאראן דינסטן, נעמט מען א סך מוזיק-לעקציעס, לעקציעס אין מאלן און פרעמד־שפראכן, באזוכט א לייען-קרייזל, העלפט מיט ביי וואוילטעטיקייטס-פארשטעלונגען און אזוי שלאגט זי אויף אן־אנשטענדיקן אופן טויט די צייט. אפילו אויב די מוטער חזרט דער טאכטער איין, אז זי זאל זיך אפגעבן מיט דער קיך, מיטן קעלער, מיטן מארק, מיט דער וועש־שאנק, מיט דער גארדעראבע און קינדער־צימער, אבער קיין העכערע אינטערעסן זענען נישט פאראן, דעמלט איז מיט דערמיט נאך גאנץ ווייניק אויפגיטון.

עלטערן האבן די הייליקע התחייבות, צו נעמען אן־אקטיוון אנטייל אין דער גייסטיקער פלעגע פון זייערע טעכטער, אויב זיי ווילן זיין באווארנט, פאר אפטמאל נישט אנגענעמע סיורפריזן. פון דעם באשעפטיקונגס־אופן פאר יידישע מיידלעך האבן מיר שוין אויוון גישמועסט און פארשפארן זיך נאך אמאל אפצושטעלן דערויף. דאס איז די צייט, ווען די יידישע טאכטער דארף זיך אויסלערנען אלע דינים, וועלכע האבן א שייכות צו איר, און ווען זי דארף* זיך סטארען אריינצודרינגען אין דעם גייסט פון אונדזערע נביאים: עס איז די העכסטע צייט, אז די יונגע יידישע טאכטער זאל זיך, אונטער א ריכטיקער אנפירונג, אנאייגינען די אומענדלעכע עשירות פון פארזיטלעכנדיקע ווערטן, וועלכע דאס יידנטום באזיצט. נאכדעם ווי זי האט זיך דערוויסט, וואס אמתדיק יידישע קולטור איז, וועט איר דאס דערלערנען פון אויסער-יידישער קולטור בלויז דינען דערצו, צו פארשטארקן דעם הונגער נאך יידישן לעבנס־שטייגער.

מיר זענען גארנישט פארעקשנט צו מיינען, אז לערך אין דער מער-צאל פון פאלן איז דווקא די פרוי שולדיק אין דעם פעלן פון גליק אין דער הייראט. געוויס איז עס אפט דער פאל, און נישט איין הויז־פרוי פארקלענערט איר הייראטס־גליק בלויז דורך דעם, ווייל זי קאן נישט קאכן, פירן די בעל־הבתישקייט, טאקע וועגן דעם, ווייל זי האט זיך נישט גילערנט צו זיין א גיניטע הויז־פרוי..

„דאס ווייב זאל באצייטנס זיך לערנען דינען לויט איר באשטימונג,
ווייל נאר דורך דינען קומט זי סוף-כל-סוף צום הערשן,
צו דער פארדינטער מאכט, וועלכע עס קומט איר דאך אין הויז".
(הערמאן און דאראטעא).

אין גאר א סך פאלן איז עס דווקא דער מאן, וועלכער האט זיך נישט אויסגילערנט ריכטיק צו דאגהן פאר זיין הויז, אדער צוליב דעם, ווייל ער פארשטייט נישט זיין באַרוף, אדער צוליב דעם, וואס ער האט צו גרויסע פרעטענציעס, אדער ער שטעלט זיך גאר פאר, אז ער האט גינוג גיארביט ביז אהער און וויל איצטער שוין לעבן פונים נדן. אפט איז דאס הייראטס־גליק שוין דורך דעם אין גיפאר, וואס דער מאן איז א קארטן-שפילער אדער א טרינקער און פארברענגט זיינע אוונטן נישט אין דער היים. כאטש מע דארף מודה זיין, אז דער לעצטער פאל איז א זעלטנקייט אין יידישע קרייזן. דאך פאסט די דאזיקע באטראכטונג שלעכט צום טיטל פון אונדזער קאפיטל, דעריבער האבן מיר זיך אויף דעם נאר גיקאנט אפשטעלן פארבייגייענדיק.

דער ערשטער און איינפאכסטער פאר-תנאי פאר דעם כאראקטער פון דער פרוי איז, אז זי זאל אמתדיק פרויענהאפט און זאל זיך באגיין פרויענהאפט, דערביי זאל זי אבער נישט פארלירן איר אנפאסונג-פעיקייט צום טעגלעכן מהות. דער גאנג פון דער אנטוויקלונג האט עס צום באדויערן מיט זיך גיבראכט, אז א סך פרויען און מיידלעך באמיען זיך אין אלצדינג נאכצוטוען דעם מאן. קודם־כל קומט עס צום אויסדרוק אויף דעם גיביט פון ספארט.

דרך ארץ! פאר א פארנונפטיק און אין מאס אויסגיפירטן ספארט! אבער דער מיט ווילדקייט גיפירטער ספארט, ווי ער איז היינט שוין אויך ביי א סך יידישע מיידלעך אין דער מאדע, איז אן-אמתע קללה. כדי צו דערגרייכן אן-אויסערלעכן פאטאס פון קערפער-באוועגונג, איז נישט נויטיק, אז מיידלעך און פרויען זאלן פארפרעמט ווערן פון זייער אייגינעם מהות. כל-זמן עס איז נישט פארבונדן מיט קיין גיפאר, מעגן זיי שפרינגען און לויפן, שפילן פילקיס און מאכן גימנאסטיק אויף מכשירים. דאס אלצדינג, ווי באלד מ־איז אין דעם נאר נישט מגזם, איז זייער נוצלעך פארן געזונט. ווען א יידיש מיידל זעט אבער איר גליק אין דעם, צו ווערן א מיטגליד פונם אטלעטינען-קלוב אדער מיט אלע אירע חברטעס צו פירן א באקס־קאמף, דעמלט זענען אריבערגיטראטן געווארן די גרעניצן פונם נארמאלן און געזונטן. עס איז א גרויסער טעות, צו מיינען, אז עס איז אין אינטערעס פון דער מאראלישער און פיזישער קרעפטיקונג פון די מיידלעך, זיי צו מאכן פאר אטלעטינס. אונדזערע יידישע אויטאריטעטן און א סך נישט יידישע דאקטוירים האבן שטענדיק גיקעמפט קעגן אזעלכע עקסטראוואגאנצן. די נייגונג נאכצומאכן זיטן פון די פעלקער, איז ביי א סך יידישע טעכטער געווארן אזוי שטארק, אז זי האט אריבערגיוואוינן א סך אנדערע נייגונגען.

היינט הויבט מען שוין אויך אן איינצוזען, אין נישט־יידישע קרייזן, אז מ-איז פארגאנגען צו ווייט. בארימטע פעדאגאגן, פארוואלטערינס פון באדייטנדיקע מיידלעך-שולן, דערקלערן, באזונדערס אין ענגלאנד, דעם לאנד פון ספארט, גישטיצט אויף הסכמות פון באקאנטע דאקטוירים, אז באוועגונגס־שפילן, וועלכע שטרענגען שטארק אן די קערפער-קראפט, ווי למשל פוס־באל, קראקעט, האקעי א. א. וו. זענען בלויז מסוגל, צו ברענגען אין גיפאר די מוטערשאפט פון דער פרוי. פרויען זענען נישט קיין אטלעטן און קאנען עס נישט ווערן. די מוסקל-סטרוקטור פון דער פרוי איז אזוי גיבויט, אז, ווען זי שטרענגט אן געוויסע מוסקולן אין א צו גרויסער מאס, ווערן פארניכטעט אדער גישעדיקט, די לעבנס־וויכטיקע ארגאנען, וועלכע בילדן איר ווייבלעכקייט. דערמיט האנט אין האנט, קומט פאר א כסדרדיק זינקען פון איר כאראקטער און דערגרייכט ביז היסטעריע, וועלכע ווערט פאר איר איר אליין, פאר איר סביבה און באזונדערס פאר איר מאן א שטענדיקער קוואל פון ליידן. די ביז איצטיקע סטאטיסטיק האט באוויזן, אז 80% פון די דאמען, וועלכע האבן אויף דעם גיביט פון ספארט דערגרייכט א כבודיקע מדרגה, זענען אומפרוכבאר. א פרוי בלייבט נישט גיטריי איר ווייבלעכקייט, ווען זי שטעלט מיט זיך פאר, בלויז א מוסקול-מאסע.

מיר לעבן אונטער באדינגונגען, אין וועלכע די פרוי איז גיצוואונגען צו געבן צושטייער אויף דער הוצאה, בלויז צום טייל אדער אפטמאל אפילו אין גאנצן פאר זיך צו פארדינען אויף גארדעראבע און נדן, אדער אויב דאס יינגע מיידל האט אפילו גאנץ רייכע עלטערן, לערנט זי א באַרוף, בלויז כדי אין א נישט פאראויסגיזעענים נויטפאל צו קאנען אונטערשטיצן די פאמיליע. אפט נעמט זי זיך צו דער ניי-מאשין פאר בעסער־שטייענדיקע טעכטער. די שרייב-מאשין האט פאר העכער־שטייענדיקע טעכטער, עפיס אנציענדיקס, ווייל איר קלאפן ווערט גיקעריוועט פונים מארך. א סך פארדינען זייער אויסקומען, אלס סטענאגראפיסטנס, בוכהאלטערנס און פארקויפערנס. אין אלע די דאזיקע באַרופן זענען אויך פאראן גיפארן, און וואס עס איז פאר איינער אונטער באשטימטע פארהעלטנישן גוט, איז נישט שטענדיק און נישט אונטער אנדערע פארהעלטנישן פאסיק פאר אלעמען. — זענען פאראן באזונדערע נייגונגען אדער פעיקייטן פאר א באשטימטן באַרוף אדער עס זענען פאראן באזונדערע סבות דערצו, דעמלט

הודפס מתוך הארכיון היהודי

פעסא פראצעל

יושר און אחדות

זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל.

אייגנארטיק און ספעציפיש זענען אונדזערע ימים־טובים און אָנדענקונגס־טעג: יעדער יידישער יום־טוב האט זיך זיין באַזונדערן באַדייט, ציל און צוועק. און נישט בלויז די ימים־טובים — אפילו אונדזערע סתם מצוות און מנהגים זענען פאַרפלאָכטן מיט אַן אַ שיעור גידאַנקין, וואָס זאָגן און דערציילן אונדז זייער פיל.

וואָרן געמין מיר, למשל, פרשת שקלים, וואָס ווערט גיליייענט שבת פרשת משפטים. און פלוג, ווייזט זיך אויס, נישט קיין ספעציעלער יום־טוב — אבער דאך זענען דערמיט פאַרבאָרגן און דערין באַהאַלטן גאָר שיינע און גרויסע גידאַנקין.

אט זעען מיר: יעדער ייד, אַן אויסנאַם, און עלטער פון 20 יאָר און ווערט פאַרפליכטעט יאָר־יערלעך אָפּצוצאָלן אַ האַלבן שקל אַלס כפרה פאַר די חטאים. דאָס געלט ווערט באַנוצט צו די צרכי המשכן, אויף קרבנות פרה אדומה אא״וו. און ווען מיר באַטראַכטן זיך וועגן דעם דאָזיקן אַלגימיינים פאַלק־שטייער, דערוועקן זיך צוויי פראַגן:

פאַר וואָס איז דער אָפּצאָל גיוועָן אַן־איינהייטליכער פאַר אַלע יידן, אָן אונטערשיד פון שטאַנד און עשירות און צוויטנס, פאַר וואָס איז דער אָפּצאָל באַשטאַנען גראָד פון אַ האַלבן שקל.

דער מיין דערפון, זאָגן אונדזערע חכמים ז״ל, איז טאָקע דער:

ביי גאָט זענען אַלע שיכטן פון פאָלק גלייך, סיי אָרים סיי רייך. אַלימין פאַרפליכטעט איין גלייכער אָפּצאָל, כדי דער רייכער זאָל נישט קענען פאַרשעמען דעם אָרימאַן און זיך גרויסן, אַז זיין חלק איז גרעסער, ווי דעם צווייטן יידס, דעם אָרימאַנס, — און דער אָרימאַן ווידער, זאָל נישט זיין גיפאַלן ביי זיך, אַז זיין חלק איז אַ קלענערער פאַר רייכן יידס.

ביים רבונו־של־עולם, ביי תרומת ד׳, האָבן אַלע יידן איין גלייכן חלק; ביים „לכפר על נפשותיכם״, דער איינגנטליכער צוועק פון מחצית השקל־אָפּצאָל, זענען אַלע גלייך!

און ווייטער לערנט דאָס אונדז:

כל־זמן דאָס גאַנצע יידישע פאָלק לעבט פאַראייניקט, צוזאַמין ווי איין מענטש, איז דער זכות הרבים זייער גרויס. ווען דאָס פאָלק ציילט זיך אבער נישט מער פאַר איין כלל, נאָר סאַר איינצלנע פרטים פונים כלל, און יעדער איינער וויל לעבן פאַר זיך בלויז, דעמלט איז ממילא קיין „זכות הרבים״ נישטאָ. יעדער באַזונדער ווערט גישטרויכלט און באַקומט זיין שטראָף. און כדי מתקן צו זיין דעם חטא פון יעדן יחיד, וואָס האַלט זיך באַזונדער, איז גיקומין דער באַפעל פון געבן אַ האַלבן שקל, און דאָס באַווייזט, אַז יעדער ייד אינדיווידועל פאַר זיך איז נישט מער ווי אַ האַלבער ייד און כדי אַ גאַנצן ייד צו שאַפן, מוז ער זיך מיט אַ צווייטן ייד פאַראייניקן. און אַזעלכיס מוז טאָקע זיין דאָס יידישע פאָלק: איין שטאַרק־פאַראייניקטער חיבור, און פעסט־גישמידטע קייט פון פאָלק־אחדות!

(מלבי״ם אויפן ארט)

צוויי מוסר־השכלן אַנטהאַלט אין זיך אַזוי־אַרום די מצווה פון די שקלים: גלייכהייט — יושרדיקייט און פאַראייניקט־איינהייטלעכקייט — אחדות די יסודות פון יידנטום און זיין תורה.

אויף יושר און אחדות שטיצט זיך דאָס גאַנצע יידישקייט, די גאַנצע תורת משה. גינוג, למשל, אַ בליק צו טון אין די עשרת הדברות און שוין זעען מיר, אַז די מצוות בין אָדם לחבירו פאַרפליכטן יעדן יידן צוגלייך מיט די מצוות בין אָדם למקום. די באַציאונגין פון מענטש צו מענטש מוזן תמיד זיין ווי די באַציאונג פון מענטש צו גאָט. נאָך די דברות פון „אָנכי״ און „לא יהיה לך״ קומין די דברות וועגן דער באַציאונג פון מענטש צו מענטש: „כבד״ „לא תרצח״, „לא תגנוב״ א. א. א.

און באַטראַכטנדיק דעם מהות פון די עשרת־הדברות, דעם מהות פון דער גאַנצער תורה איבערצייגן מיר זיך גלייך, אַז אַלע אונדזערע דינים, חוקים און משפטים פירן אויפן וועג פון אַחדות און גלייכקייט. אַזעלכיס איז דאָך יעדיס איינציקס גיזעץ באַזונדער אַפילו און — ווער איז דען בכלל אומשטאַנד איבערצוגעבן די אַלע הויכע רעיוגות, וואָס יעדער דין. יעדער גיזעץ איז אין זיך כולל — דאָס קען מען בלויז פילן, מרגיש־זיין, ווייל צו אָרים איז בכלל דערצו די מענטשלעכע פעדער און אַפילו דאָס מענטשלעכע לשון—דער יסוד־הסודות פון אַלימין איז אבער יושר און אַחדות, וואָס קומט אמבולטסטן צום אויסדרוק ביים „כופר נפש״ ביים „האַלבן שקל״...

די בנות־מחנה אין לאָדזש

ביז כ׳ אָדר ווערט אָפּגישלאָסן די רשימה פאַר דער בנות־מחנה אין לאָדזש, עס וועלן קיין שום באַמיאונגין נישט העלפן אָנגינומין צו ווערן שפּעטער. אויך קענין אין קיין פאַל נישט גימאַכט ווערן קיין שום הנחות — אין די שטעט וואו די תרומת־חברה־אַקציע איז שוין דערלעדיקט ווערן צוגישיקט גינוי די באַדינגונגין אויף וועלכע מע קען אָנגינומין ווערן אין דער בנות־מחנה!

דערשיינט עס אונדז אַלס גאַנץ פאַסיק, די אויסבילדונג אַלס קינדערגערטנערין, לערערן, הויז־האַלטערן, קראַנקן־וואַרטערקע א. אַ. וו.

אבער אין אַלע פאַלן מוז מען אַכטונג, געבן אַז דער באַרוף זאָל נישט שטערן די קומינדיקע אייגנטלעכע לעבנס־אויפגאַבע אַלס יידישע פרוי און מוטער, נאָר להיפך ער זאָל די דאָזיקע אויפגאַבע מקדים זיין, אַזוי אַז עס זאָל נישט פאַרקומין קיין פאַרפרעמדונג פון דער אייגנאַרט און עס זאָל נישט אָנגיטון ווערן קיין גיוואַלט דער נאַטירלעכער דיספּאָזיציע.

ווען ס׳איז אויף דעם אַלץ גיטון געוואָרן מצד די עלטערן און מצד דער טאָכטער, צום צוועק פון אַ פאַרנונפטיקער צוגרייטונג פאַר די קומינדיקע לעבנס־אויפגאַבע פון אַ יידישער פרוי און מוטער און כדי אַלץ צו פאַרמיידן, וואָס וואָלט גיקאָנט שטערן די דערפילונג פון דער דאָזיקער אויפגאַבע, דעמלט דאַרף דער יידישער טאָכטער זיין באַוואוסט איר באַשטימונג און זי טאָר נישט אומנויטיק אָפּלייגן די צייט צו העלפן גרינדן אַ יידיש הויז. נאָכדעם ווי זי איז ביכולת די פראַגע „טויג איך דען אַליין״ מיט אַ ערלעכן יאָ צו פאַרענטפערן, דאַרף זי זיך בנוגע דעם פאַרגישטעלטן צוקונפטיקן שטעלן די פראַגע: וואָלט איך מיר דעם דאָזיקן גיקאָנט דאַנקן אַלס פאָטער פון אַ קינד. דערביי מוז מין נאַטירלעך אויספרואוון דעם כאַראַקטער, דאָס גיזונט, די רעליגיעזע אָנשויאונג, וועלט־אַנשויאונג, די פעאיקייט צום פאַרדינען און די מאָס פון צונייגונג, וואָרום איז דער יונג־פרוי, וועלכע אונטערוואַרפט זיך אין אַזאַ שווערער לאַגע דער עצה פון אירע ליבנדיקע עלטערן און וואָרום איז די עלטערן, וועלכע עס פאַרשטייען, פאַר דעם דערוואַקסינים קינד צו זיין אַ שטיצפונקט און אַן־אָנהאַלט!

איז דער יונגער מאַן און די יונג־פרוי מיט איין זינען, זיך איינצואָרדינען לויט די דערהויבינע, הייליקע גיזעצן פון דער תורה, דעמלט זענען די באַדינגונגין פולקאָם גישאַפן, ביי וועלכע מע זאָל דאָס הויז וואָס גייט זיך גרינדן, קאָנען שטעמפּלין אַלס הייליקטום, דעם היים צו פאַרוואַנדלן אין אַ גן־עדן, וואו מע פילט די וואָכידיקע דאגות ווי אַ גיווירץ פונים גליק.

ארכיון אסופות

הודפס מתוך הארכיון היהודי

ישראל עמיאט

פערל

סקיצע

דעם זכרון פון יונג-פארשטארבינים
פנחס יעקב ווארום ע״ה.

עס איז שוין קיין סוד נישט גיוועז, אז מיסטער סעם גאלדסמיט, דער אמעריקאנער ביזשוטעריע־סוחר, וואס איז אראפגיקומין קיין „יוראפ״ אין זיין היים-שטעטל זיך זען מיט דער מוטער — האט נישט גיהאט דערביי אזא איידעלע כוונה, עס איז גיכער גיגאנגין אין איינהאנדלין א ביסעלע ביז־שוטעריע ביי די פון קריזיס-גיליטינע יידן.

הגם לפנים האט ער זיך גיהאלטן פאר א בעל-טובה וואס איז גיקומין באגליקן ס־שטעטל, גיגעבן דעם און יענים א דאלאר און זיך גיהאלטן אין איין מאכן „מי שברכס״...

ס־האט זיך אנגיהויבן צו אים א גיטראגעריי פון חפצים: אוירינגלעך, פינגער־לעך, בראנזאלעטן, קייטלעך און זייגערלעך. מ-האט גיקוקט אויף אים ווי אויף א מלאך הגואל, און מיסטער סעם, איז זיך אזוי גישטאנין מיט זיין בינאקל, באטראכט יעדן חפץ מיט גרינגשעצונג.

— ע, מיסיס! א גאר נישט מיט א גאר נישט! אין „יוראפ״ מיינט מין מי יודע וויפל דאס איז ווערט, אמעריקע האלט נישט פון אזעלכע זאכן...

— פון דעסט וועגן, פופציק סענט, ס-הייסט א האלבן דאלאר פאר די דימענ־טינע אוירינגליך קאן איך אייך געבן!...

אלטע בכבודיקע יידן האבן גיברענגט זייערע גאלדינע זייגערס, מ-האט גיזוכט און גינישטערט אין די שטובן ווי פאר פסח, אין יעדן שפארעלע און ווינקעלע און די שמחה איז גרויס גיוועז ווען מ־האט א נייעם חפץ „אנטדעקט״; מ-האט עס בהפזון אוועקגיטראגן דעם אמעריקאנער...

באר איינע איז אין שטעטל גיוועזן וואס האט דעם מיסטער סעם גאלדסמיט נישט גיוואלט קוקן אין דער צורה אריין: „אלטעלע די סקלאדניצע״. צוויי זאכן זענין אלטעלין גיבליבן פון דער אמאליקער נגידישאפט: דער נאמין „די סקלאדניצע״ צוליבן גרויסן צוקער-סקלאד וואס אלטעלע האט גיפירט, און א באנד ארלעאנער פערל...

אלטעליס פערל האבן א שם גיהאט אין שטעטל, א יחוס-שנור גיוועזן, א ירושה פון א צענדליק דורות... דור נאך דור האבן מאמיס די קינדער צו דער חופה די שנור־פערל איבערגיגעבן און מיט א טרער איר באנעצט.

— „גיי מיין קינד דערין, אין נחת און אין גדולה, אין עושר און כבוד זאלסט דערלעבן דיינע קינדער צו דער חופה צו פירן, און די עלטערן אין דער ערד זאלן זיך נישט שעמין מיט אייך״...

אלטעלע גידענקט נאך ווי די מוטער עליה השלום האט איר די ווערטער אין אויער גישעפטשיט. — — —

וויפל וואסערן זענין פון יענער צייט אפגילאפן, א מאן גיהאט, א תכשיט, דער גרעסטער למדן אין שטעטל! א פייערדיקער קאפ! און דערביי דער פלאמינדי־קער חסיד, אלטעלע האט אלע גישעפטן גיפירט כדי דער מאן זאל קענין זיצן במנוחה און לערנין, איז ער נעביך יונגערהייט פון דער וועלט גיגאנגין.

פון די צוויי זין די גיבליבינע נאכן פאטער האט זי אויך קיין נחת נישט: ביידע אין דער פרעמד חתונה גימאכט, ביי איינים האלטן זיך קיין קינדער נישט און ביים צווייטן איז נישט פויגלדיק, א נצרך נעבעך, אן-ארימאן! און אלטעלע אליין?

שבעה מדורי גיהנום האט זי דורכגימאכט! פון איר מסחר האט די מלחמה א תל גימאכט, און אנהייב זיך נאך גיראנגלט, קלענער גיוועזן דער פארקויף, קיין פאדריאדן שוין נישט אונטערגינומין, ביי איינצל גיבליבן, אבער מ־האט נאך גילעבט, נאך פרנסה גיהאט, ישיבה-בחורים אויסגיהאלטן, ארימע כלהס צו דער חופה גיפירט און אויסשטייער נאך ניגעבן...

שפעטער אבער איז פון אלים א בארג אש גיבליבן, די שטעטלדיקע שריפה האט אויך איר קראם נישט גישוינט, מ-האט א פעדער נישט באוויזן ארויס צו ראטיווין, אביסל געלט נאך גיבליבן האט מין גיגעסן און מ־האט עס אויפ־גיצערט.

דאס איינציקע פון איר גאנץ פארמעגן און דער אנדענק פון פארגאנגינים גליק איז די שנור פערל...

ווי אן־אוצר היט אלטעלע די שנור פערל אפ. ווי אן-אויג אין קאפ. ווען נאר זי באצירט דערמיט אן-ארימע כלה בשעת דער חופה פון מצווה וועגן... אפט זיצט אלטעלע אפ ביי די פערל און זי באצירט זיי מיט טרערן, איר גאנץ אפגילעבט לעבן קומט איר ״דאן ארויס; ווי קיילעכדיק דאס גליק איז! ווי עס דרייט זיך עס אויף דער וועלט!..

ווי לאנג איז ווי אלטעלע איז די גרעסטע נגידותטע גיוועזן אין שטעטל, ווי לאנג איז ווי מיט אירס א ווארט האט זיך אפילו נאטשאלסטווא גירעכנט! ניין! זי קען ביי זיך נישט פועלן צו גיין צום אמעריקאנער זאל ער שיקן נאך איר זי וועט נישט גיין!

ניין, זי וועט די פערל נישט פארקויפן, זאל ער איר אפילו וועלן אפגילטן דערפאר ״אויסגיין וועט זי אזוי מיט די פערל ביי דער זייט...

זי וועט זיך נישט מבזה מאכן ביים -מיסטער גאלדסמיט דעם אויפגיקומינים גביר, דרך ארץ זאל ער האבן פאר איר! דרך ארץ פאר איר יחוס!..

* * *

אבער מיסטער גאלדסמיט קען זיינע „פאציענטן״... אן־אדורכגיטריבינער יונגו! עטלעכע מאל גישיקט נאך אלטעלין ווי נאר ער האט דערשנאפט אז ביי דער סקאלדניצע זענין עכטע ארלעאנער פערל פאראן, צוגיזאגט מעקלעריי, גישיקט צון איר יידן מיט יידינים, און אז אלטעלע איז נישט גיקומין האט ער זיך נישט גיפוילט, און אליין אריבערגיקומין צון איר.

— גוד מארנינג מיסיס אלטעלע *) איר קענט מיך גאר נישט! נישט דערקענט שלום יידלס זון? איך האב דאך ביי אייער מאן גילערנט, כ-בין גיקומין גי־וואויר ווערן וואס איר מאכט...

אלטעלע מאכט זיך נישט ווויסנדיק ווי נישט איר מיינט מין, זי ווייסט די טריפהנע כוונה דער אמעריקאנערס, דעם. ציל פון זיין קומין, זי ווייסט אז אויסנארן די פערל קומט ער עס יעצט, מאכט זי זיך צורוימין די שטוב און באמיט זיך אויסמיידן צו ענטפערן.

אבער דער אמעריקאנער רוט נישט! א, א גיפערליכער ביזניס־מאן דער מיס־טער גאלדסמיט!

נישט אומזיסט און נישט אזוי לייכט האט ער זיך אזא פארמעגן גימאכט! זענדיק פאר זיך מיט וועמין ער האט צו טון, אז דא קען מין זיך נישט שפילן און ווייטער האט ער באשלאסן אויפצודעקן די קארטן.

— כ־האב גיהערט מיסיס אלטעלע, אז ס-איז אייך גיבליבן א שנור פערל, אייך וועט עס דאך נישט נוצן, שוין אויף דער עלטער... איך וואלט אייך גוט באפרידיקט פאר זיי... וואלט *מין גיקענט א קוק טון ווי זיי זעען אויס?..

דאס גאנצע בלוט איז אלטעלין גיקומין אין פנים אריין.

א ווילן האט פלוצים און איר א שפאר גיטון, א ווילן אנצונעמין דעם דאזיקן פארשוין און אים ארויס צו ווארפן ווי א חונט ווי זי האט דאס אין די גוטע צייטן גיטון מיט די אנגישיכורטע קאזאקן וואס פלעגן קומין א וואודיע טון אין סקלאד, אפילו דער סאמאראדנער „סטארשע״ ביעלאזאוו האט פאר איר גיציטערט!

אבער פאר וואס זי איז פלוצים אזוי אנמעכטיק גיווארן? פאר וואס הערט זי זיך פלוצים אזוי איין אין די גאלדינע גליקן וואס מיסטער גאלדסמיט זאגט איר צו?...

20... דאלאר וויל ער איר געבן, ער וועט איר אויסער דעם שוין נישט לאזן פאלן... פון אמעריקע וועט ער איר געלט שיקן און אז עס וועט זיין „פראס־פעריט״, וועט ער אויך נאך אלטעלע פאפירן שיקן... אין א מושב זקנים אריינ־געבן זיין לאנד מיסיס אלטעלע...

פאר וואס הערט זי אזוי רואיק די זיסע צוזאגיכצן פון אמעריקאנער? זאל דאס זיין די צוויי טעג וואס זי האט שוין אפילו קיין ביס ברויט נישט גיהאט אין מויל? אדער גאר די זארג פאר די ישיבה-בחורים פאר וועמין זי האט בדעה א סעודה צו מאכן פאר דעם געלט אזוי ווי אין די אלטע גוטע צייטן?..

און גידאנקין קומין איר אין קאפ.

---

*) ענגל. : גוט מארגן אלטעלע.

ארכיון אסופות
הארכיון היהודי
הודפס מתוך הארכיון היהודי

ווען ס-איז באַשטימט געוואָרן דער טערמין פון פּראָצעס און דער צוזאַמענשטעל פון ריכטער־קאָמפּלעט — האָט זיך אין ב. ערשט אָנגעהויבן דער אמתער שטורים. אַלס פאָרזיצער פון געריכט איז באַשטימט געוואָרן דער גייער קאָמי־סאַר פון קרייז־סאָוועט וואָס האָט זיין פּאָליטישע קאַריערע ערשט נישט־לענגסט אָנגעהויבן מיט אָנ־אָנטשיידינים, ריקזיכטלאָזן קאַמף קעגן יעדער מין רעליגיעזיטעט, בפרט ווען עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן יידן — פון וועמען ער האָט אַליין אָפּגעשטאַמט.

און דער נייער געריכטן־פאָרזיצער האָט טאַקע באַלד ביים אָרגאַניזירן דעם משפּט געוויזן וואָס ער קאָן. ביים פּראָצעס האָט ער אַרויסגעוויזן דאָס גאַנצע שטאַרקייט פון זיין ממשלה.

די געריכט־געביידע, די נעבן־געסלעך — אומעטום האָט עס געווימלט מיט סאָ־וויעטישע זעלנער. דער גרויסער המון יידן און פּויערים, וועלכע זענען צום פּראָצעס געקומען, זענען דורך די רויטע „אַרמייצים" געטריבן געוואָרן, ווי די אמתע שאָף.

ארכיון אסופות

דער געריכט־זאַל, די ווענט מיטן סופיט אַפילו, זענען געווען אויסטאַפּעטירט מיט רויטן טוך. איבער דער עסטראַדע, — וואו עס האָט זיך געפונען אַ גרויסער פּאַטעל פאַרן פאָרזיצער מיט צוויי שטולן פאַר די ביי־זיצנדע, אַלץ רויט—האָט געהאַנגען אַ גרויס בילד פון לעני‍נען.

בעת דער קאָמיסאַר־פאָרזיצער מיט זיין גוואַרדיע און ביי־זיצער האָבן זיך פון אַ זייטן־טיר באַוויזן, האָט אין זאַל געהערשט אַ פיינלעך שטיל שווייגן. שנעל זענען די דריי ריכטער אויף דער עסטראַדע אַרויף און זיך אַוועקגעזעצט אויף אָנגעגרייטע ערטער.

און דער מיט פון געריכט-זאַל, גלייך קעגנאיבער דער ריכטער־עסטראַדע, זענען ביי אַ לאַנגן טיש געשטאַנען די „אָנגעקלאָגטע פאַרברעכער" — רבי מאיר מיט זיינע תלמידים.

דער סאָוויעטישער פּראָקוראָר האָט געהאַלטן אַ לאַנגע באַשולדיקונגס־רעדע און געפאָדערט פאַר אַלע אָנגעקלאָגטע די האַרבסטע שטראָפן צוליב זייער אַנטי־מלוכהשער קאָנטער-רעוואָלוציאָנערער רעליגיעזער טעטיקייט אויפן געביט פון ראַטן־פאַרבאַנד.

נאָך דער רעדע פון פּראָקוראָר איז אויסגעהערט געוואָרן דער עדות מצד דער באַשולדיקונג גאָלדמאַן.

שמואל גאָלדמאַן איז געווען אַ גאַנץ קליין מענטשעלע. ווען ער האָט געמוזט פאַרביי גיין פאַר רבי מאירן, אויפן וועג צום עדות־פּולפּיט, האָט ער די אויגן אַראָפּ געלאָזט און ווען ער האָט זיך אַראָפּגעבויגן, כדי אויסצומיידן רבי מאירס בליק, האָט ער אויסגעקוקט ווי עפּיס אַ קליינטשיק באַשעפעניש'ל. ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט נעבן פּראָקוראָר און אין אַ פּאָר קורצע ווערטער איבער־געגעבן, אַז ער אַליין איז אויך רבי מאירס אַ געוועזענער תלמיד. זיין געוויסן און זיין חוב לגבי דעם פאָטערלאַנד האָט אים אָבער דיקטירט, אַז ער זאָל וועגן רבי מאירס טעטיקייט מעלדן דער מאַכט.

בעת גאָלדמאַן האָט עדות געזאָגט, האָט דער ביי־זיצער צו דער רעכטער זייט פון קאָמיסאַר איראָניש געלאַכט: ער איז אַ טיכטיקער מיטגליד אינים בונט פון די גאָטלאָזע קאָמוניסטן, דער פאָרזיצער אַליין האָט געמאַכט דעם אָנשטעל, אַ שטייגער דאָס גאַנצע עסק גייט אים קנאַפּ וואָס אָן. זיין פּנים האָט געהאַט אַ אויסערגעוויינלעכע ענלעכקייט צום פּנים פון לעני‍נען, וועלכער האָט איבער אים געהאַנגען. ווען רבי מאיר איז אויפגעפאָדערט געוואָרן צו געבן ערקלערונגען, האָט דעם קאָמיסאַרס פּנים געהאַט דעם זעלבן אייגנאַרטיקן, נישט אַדורכדרינג־לעכן, האַרטן אויסדרוק ווי לענין אַליין.

די געריכט־פאַרהאַנדלונגען האָבן זיך אָנגעהויבן אין אַ האַרבסט־טאָג, שפּעט נאָכמיטאָג. ווען רבי מאיר האָט אָנגעהויבן געבן זיינע ערקלערונגען אויף די פראַגן, וואָס דער קאָמיסאַר האָט אים געשטעלט, האָבן די שאָטנס אָנגעהויבן צו ווערן לענגער, גאָר לאַנג, אָן אָנהויב און אָן סוף, ער איז געווען ענלעך צו הילצערנע פיגור, וואָס ווערט לעבעדיק. ער איז אָבער באַלד צוריק פאַרזינקען געוואָרן אין זיין פריערדיקן שווייגן און מיט דער רעכטער האָט אונטערגע־האַלטן דעם שווער־געוואָרינים קאָפּ.

בעת רבי מאיר האָט זיך אַביסל שפּעטער נאָך אַמאָל אַוועקגעשטעלט פאַרן קאָמיסאַר, האָט ער אויסגעזען ווי אַ אַלטער פּאַטריאַרך. זיין לאַנגע, שוואַרצע קאַפּאָטע איז שוין געווען שטאַרק אויסגעריבן אַפילו, פונדעסטוועגן האָט ער מיט זיין געשטעל אַרויסגערופן צו זיך גרויס אַכטונג, באַזונדערס דורך זיין לאַנגער ווייסער באָרד.

רבי מאיר האָט גערעדט איינפאַך, מיט פּשוטע ווערטער — אָבער פון זיין טויל האָבן ממש פונקען געשפּריצט. ער האָט גערעדט וועגן דער יידישער אמונה און זיינע אויגן האָבן דערביי געבליצט. און וואָס לענגער די שאָטנס אויף דער וואַנט זענען געוואָרן דורכן באַוועגן זיך פון זיין קערפּער – אַלץ גרעסער, האָט אויסגעוויזן, ווערט ער.

מיט האַלב-פאַרמאַכטע אויגן האָט דער קאָמיסאַר באַטראַכט יעדן אויסדרוק, וואָס האָט זיך אויפן פּנים פון הויפּט־אָנגעקלאָגטן באַוויזן, אַלע, וואָס האָבן זיך דעמאָלט אין געריכט־זאַל געפונען האָבן רעכט מרגיש געווען, ממש מיט די האַנט צו דערטאַפּן, דעם אימהדיקן, טויט־געפערלעכן תהום, וואָס ליגט צווישן דער וועלט-אָנשויאונג פון קאָמיסאַר און פונעם אָנגעקלאָגטן. און ווען רבי מאיר האָט זיין דערקלערונגס־רעדע פאַרענדיקט מיט די נביאישע ווערטער: „נצח ישראל לא ישקר" — דער שטאַרקער אייביקער גאָט פון ישראל וועט זיין פאָלק נישט פאַרלאָזן! — האָט אויסגעוויזן, אַז אַפילו דער אייז־קאַלטער קאָמי־סאַר האָט אויף אַ מינוט אַ צאַפּל, אַ שוידער געטון...

רבי מאיר האָט זיך אויף זיין אָרט צוריקגעזעצט. די ריכטער זענען אַריין אין באַראַטונג-צימער, וואָס האָט זיך הינטער דער עסטראַדע געפונען. ווען זיי האָבן דעם געריכט־זאַל פאַרלאָזן, האָט אויפגעפלאַמט די עלעקטרישע באַלייכ־טונג און אַלס פאַרפלייצט מיט אַ קאַלטן גלאַנץ. און אין דער צייט פון די ריכטערס אָפּוועזנהייט האָט אויסגעוויזן, אַ שטייגער לענינס בילד וואָס איבער דעם פיינליכן, דערדריקנדיקן שטיל שווייגן געהערשט...

אַזאַ איינדרוק האָט זיין בילד אויף דער וואַנט געמאַכט, צוליבן אויסגעקינצלטן עלעקטרישן רעפלעקטאָר, — אַזש פיל פּויערים האָבן זיך דערשראָקן און מיט גרויס פּחד געקוקט אויפן בילד פון דיקטאַטאָר...

צען מינוט האָט עס אַזוי געדויערט. באַלד דערויף איז דער ריכטער-קאָמפּלעט צוריק אַריין געקומען אין זאַל און דער קאָמיסאַר האָט זיך גענומען פאָרלייענען דעם פּסק-דין:

„אַלע אָנגעקלאָגטע ווערן אָנערקענט פאַר שולדיק אין פירן אַנ־אַנטי־רעוואָלוציאָנערע טעטיקייט, וואָס האָט זיך אויסגעדרוקט דורכן פּראַווען רעליגיעזע צערעמאָניעס.

„מאיר פּערלמאַנס אָנהענגער ווערן אויף אַ משך פון פינף יאָר צייט געשטעלט אונטער שטרענגער פּאָליצייאישער אויפזיכט, בעת וועלכער זיי טאָרן די שטאָט באַרקוישטי פאַרלאָזן.

דאָ האָט ער געמאַכט אַ קורצע הפסקה, זיין פּנים האָט געקריגן אַ באַזונדערס־שאַרפן אויסזען און ערשט דעמאָלט האָט ער פאָרגעלייענט:

„מאיר פּערלמאַן אַליין, אַלס פירער פון דער געהיימער קאָנטער־רעוואָלוציאָנע־רער באַנדע ווערט פאַרמשפּט אויף פיפצן יאָר קאַטאָרגע און סיביר. דער אורטייל ווערט תיכף אויסגעפירט און גלייך פון געריכט ווערט דער פאַרמשפּטער פאַרשיקט".

און די ריכטער האָבן דעם זאַל פאַרלאָזן.

דער אָפיציר פון דער געריכט־דינערשאַפט איז נאָך געווען אַזוי „ליבנסווירדיק", דאָס ער האָט דערלויבט די תלמידים זאָלן זיך מיט זייער רבין געזע־גענען... און ווען זיי, די תלמידים, האָבן זיך שטאַרק צוכליפּעט און פון אַ ווינקל אין זאַל האָט זיך דערהערט אַ יאָמערלעך געוויין פון דער יונגער רות,— האָט רבי מאיר זיך פעסט אַ שטעל אַוועק געטון און מיט די לעצטע כוחות הויך, אויפן קול, געזאָגט מיט אַ זיכערן טאָן:

„יהי שם ד' מבורך! — זאָל געשעען גאָטס ווילן און זאָל אייביק זיין געלויבט זיין נאָמען!"

און בעת די געריכט-דינערשאַפט האָט דעם זאַל אָפּגעליידיקט, האָט רבי מאיר אין אַ ווינקל זיך אַוועקגעשטעלט און מנחה געדאַוונט — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — — — —

* * *

זינט אָקטאָבער 1917, ווען די באָלשעוויסטישע רעוואָלוציע איז אויסגעבראָכן, האָט רבי מאיר פּערלמאַן ערשט יעצט, בעתן פּראָצעס דאָס ערשטע מאָל דער־זען זיין אייגענעם זון—

דעם געריכט-פאָרזיצער פון זיין פּראָצעס, דעם סאָוויעטישן קרייז־קאָמיסאַר ג.

— — — — — — — — — — — — — — — —

פון ענגליש: מ. ק.

גיקליבינע פערל

תורה־ווערטער, גידאנקן און אפאריזמין פון יידישע גרויסע מענטשן.

גיזאמלט פון
א. שנור
(נאכדרוק פארבאטן)

פורים

מגלת אסתר

א׳

ודתיהם שונות מכל עם.
זייער דת באשטייט, צו זיין אנדערש ווי יעדיס פאלק.

(רבי ר׳ בונם)

ב׳

גם אני ונערותי אצום כן.
צוליב וואס אסתר האט נישט גיקאנט פאסטן, מחמת המנס סעודה האט זי גיזאגט—וויסנדיק אז א צדיק קאן מיט אכילה ושתי׳ פועלן דאס זעלבע ווי מיט תעניתים — אצום כן, כ׳וועל אויכיט אזוי פאסטן.

(ד. ז.)

ג׳

למנצח על אילת השחר (תהילים)
אסתר איז גיגליכן צו די מארגן־איינדן (פרי־מארגן) וואס לייכט די ערשטע און פון איר ליכט שפראצט ארויס די זון. אזוי אסתר איז די ערשטע, די הערואלדן פון גאולה אין גלות.

(ירושלמי מגילה)

ד׳

אילת השחר.
די אילת השחר ווערט אנגירופן דער קאמעט נוגה, וועלכער לייכט דאן אויפן האריזאנט ווען ס-שפראצט ארויס דער מארגן-שטערן, דעמלט איז די פינצטער-סטע שעה אין נאכט צוליב טונקל-ווערן פון לבנה און נאך־נישט אויפגיין פרי־מארגן ס׳איז דעמלט זון־און לבנה־לאז, דעמלט לייכט די אילת השחר, צו וועלכן מיר גלייכן אסתר המלכה.

(רבי דוד ן׳ זכותא)

ה׳

אם — מוטער.
אינם דאזיקן ווארט זענין מרומז אלע גואלים פון יידישן פאלק. איניציאנילירן: אהרן משה מרים, אסתר מרדכי, אלי משיח, אלזא פון עבר און עתיד, אזוי ווי די חז״ל זאגן בזכות נשים צדקניות נגאלו, ועתידים להגאל.

(גיטייטשט לויטן אר״י הקדוש)

ו׳

רבש״ע — אם החרש תחרישי בעת הזאד — אויב וועסט שווייגן אויכיט אין די היינטיקע צייט און נישט אויסלייזן אונדז פונים גלות דאן — רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר — וועלן זיך יידן זוכן אנדערע פרנסות, איינער וועט ווערן א דאקטאר, א צווייטער — אן-אד־וואקאט — ואת — און דיין תורה פון א׳ ביז ת׳ — ובית אביך און די תפילה וואס די אבות האבן מתקן גיווען — יאבדו — חלילה, — ומי יודע אם לעת כזאת — אין די דאזיקע צייט ווען דו וועסט שוין וועלן אויסלייזן — הגעת למלכות — וועסטו קאנין זיין א מלך, דען אין מלך בלא עם.

(רבי דודל מטאלנא)

ז׳

איש לרעהו.
זיי מענטשלעך צו דיין חבר און זיי א חבר צו א מענטש.

(חרוזי פנינים)

ח׳

איש לרעהו ומתנות לאביונים.
זענין די איניציאלן פון אלול. אלול איניציאנילירט ווי באוואוסט דעם פסוק אני לדודי ודודי לי, ד. ה. אז די משלח מנות מוז זיין דורכגידרינגין מיט א סך אמתע אהבה, ערלעכע און הייליקע.

(ר׳ דוד ן׳ זכותא)

ט׳

פורים על שם הפור.
ווייל דער גורל ווענט זיך נישט אינים מענטשנס רצון, נאר אין אומבאשטימטס אין א פארים-לאזן אין נאמין־לאזן וועזן. א העכערע השגחה.

(אמרי אמת)

י׳

איש יהודי הי׳
דער מענטשליכער ייד איז תמיד מיט א לשון שמחה.

(חרוזי פנינים)

י״א

מר-דכי *
דער מדרש דרשינט מור־דכי דיינע גי־ווירצן, ווייל דער אמתער ייד דארף זיין גאנצע סביבה אנזאפן מיט זיין גייסט, ווי בשמים וואס פארפולן דעם גאנצן ארום.

(דארטן)

י״ב

את הדסה היא אסתר
מיט איר גלייך זיין צו הדסים איז זי גיווען באהאלטן.

(רבי ר׳ הירש)

י״ג

כי נפל פחד היהודים עליהם.
די יידן האבן ביים בארג סיני מקבל גיווען די תורה מיט יראה, גינייטערהייט ערשט פורים האבן זיי מקבל גיווען מיט אהבה. דער פחד פון די יידן, זייער יראה ביז הייגט, איז גיפאלן אויף זיי אויף די גרים.

(אמרי אמת)

י״ד

ודובר שלום לכל זרעו.
דיבור — איז א שטרענגער אויסדריק, ודובר — אפילו זיין אפיציעלקייט, זיין שטרענגער טאן איז גיווען אדורכגי־דרונגין מיט — שלום לכל זרעו, כ׳זאל די יידישע קינדער דערציען מיט שלמות, מיט שלום.

(חרוזי פנינים)

פורים

א׳

יום כיפורים.
דער הייליקסטער טאג אין יאר איז ערשט ווי פורים, פורים איז אויף א גרעסערע מדרגה. ווען משיח וועט קו־מין וועלן אלע ימים-טובים בטל ווערן א חוץ פורים.

(זוהר הקדוש)

ב׳

אויפן זעלבן:
דער טעם וואס פורים איז גרעסער, דערפאר ווייל אין יום-הקדוש זענין די עינוים נאר פיזישע, קערפערלעכע. אבער פורים איז דער עינוי פון דעת, א גייס־טיקע עינוי, מוז זיין עד דלא ידע, פארכלינין, פארגעסן זיך. און פאר א מענטש איז דאס דער שרעקלעכסטער עינוי.

(חידושי הרי״מ)

ג׳

נאך א טעם:
צו ווייזן אז אכילה ושתי׳ מיט א סך צדקות, האט אין זיך די פעולה פון דעם גרעסטן תענית.

(ספרי חסידות)

(דאס איז דער פשט אצום כן. כ-וועל מאכן אזא תענית מיט אכילה ושתי׳, זע אויוון „מגילת אסתר״ ב׳:

(דער זאמלער)

ד׳

מע זאגט נישט הלל פורים, ווייל יידן האבן אויסגיהרגיט א סך פון זייערע שונאים און דער באשעפער פרייט זיך נישט מיט די מפלה פון רשעים.

(ר׳ דוד ק׳ זכותא).

ה׳

צוליבן זעלבן טעם זאגט מין נישט, נאר האלב הלל אין די אנדערע טעג פסח — ווייל דעמלט זענין די מצריים דערטרונ־קין גיווארן.

(ילקוט משלי קמ״ג ע״ג)

ו׳

פורים האט אין זיך אלע ימים טובים. פסח מעבדות לחירות. — שבועות — קבלת התורה (לויט חז״ל). ר״ה—כתיבה וחתימה לחיים א. אז. וו.

(רבי אלי׳ הכהן)

ז׳

חייב אדם לבסומי בפוריי.
בשם איז אן-אויסדרוק פון פארכליניט־קייט ופארשיכורינג, דעריבער מוז מין זאגן חייב אדם, דען פאר א מענטש איז עס א חיוב א מוז, אן־אפקומיניש.

(חרוזי פנינים)

ח׳

עד דלא ידע.
דער תכלית הידיעה איז — מ-זאל וויסן אז מ־איז אן-איננו יודע. דורך שמחה קאן דער מענטש זיך דערהייבן צום תכלית הידיעה פון לא ידע.

(דארטן)

ט׳

פאר וואס ס־מוז זיין דעת-לאז, דען מיט דעת קאן נישט זיין אויפריכטיקע שמחה, דען יוסף דעת יוסף מכאוב.

(דארטן)

י׳

דעת איז מוח, רחמים איז הארץ, און אויב מע ווייל האבן אמתע שמחה מוז מין זיין הארציק און נישט מוחדיק, דען מוח איז רעאליטעט וואס איז גאר נישט פרייליך.

(דארטן)

י״א

ואנכי אסתיר אסתיר פני.
פון דא איז גידרונגין אסתר מן התורה (ש״ס) דעריבער איז מין נוהג זיך צו פארשטעלן.

(זכר דוד)

י״ב

דער טעם פון משלוח מנות, איז ווייל מ-האט נאכאמאל מקבל גיווען די תורה, וואס איר כלל גדול איז ואהבת לרעך כמוך.

(דארטן)

י״ג

פורים איז אן־ערנצטער טאג, די משנה זאגט ישמע קול שופר או קול מגילה — אז זיי ביידע האבן א גלייכן דין, דען ווי דער קול שופר אזוי דער קול מגילה, ווייל פורים איז מתן תורה, וואס איז גיגעבן מיט קול שופר.

(רבי חיים וויטאל)

י״ד

ויעש אברהם משתה ביום הגמל.
הגמל די אותיות פון מגלה. דעמלט דארף מין צו מאכן ימי משתה ושמחה.

(רבי ר׳ ברוכל)

ט״ו

אדר איז מזל דגים, וואס זיי זענין פרים ורבים דערפאר הייסט פורים על שם הפור — אויף די פרוכטבארקייט.

(אזולאי)

ג) מרבין בשמחה

א׳

פורים טוב — באטרעפט די צאל פון

הודפס מתוך הארכיון היהודי

שמחה אַרײַנרעכנדיק דאָס ווארט. (אמרי אמת)

ב׳

מתוך שמחה של מצוה.
דער תוך פון די מצווה איז—די שמחה.
(דער קאצקער)

ג׳

ווער ס-האט עַצבות איז דָבוק אינים שקר, און ווער ס־איז דבוק אין שמחה —איז כאטש מקושר צום אמת.
(דער אַלעקסאַנדער)

ד׳

תחת אשר לא עָבדת את ד׳ אלקיך בשמחה (תוכחה).
די גאַנצע תוכחה איז דאך נאר פאַר דעם, וואָס האט נישט אין זיך שמחה, דען ווער ס־פאַרמאָגט שמחה קאן נישט האָבן קיין תוכחה.
(דער זעלבער)

ה׳

שמחה זענין אותיות חמשה, ווײַל נאר מיט שמחה קאן מין מקיים זײַן חמשה חומשי תורה.
(רבי ר׳ בונם)

ו׳

ויין ישמח לבב אנוש
אַ מענטשלעך האַרץ קאן פילן שמחה נאר דורך ווײַן דען נכנס יין יצא סוד. מע רעט אַראָפּ זיך פונים האַרצן און דאָס איז שוין שמחה.
(רבי משה לייב)

ז׳

שמחה לאיש במענה פיו.
דער מענטש האט אײביק אין זײַן מויל גרײט דעם צווײַטן צו דערפרײען.
(חרוזי פנינים)

ח׳

ולישרי לב שמחה
שמחה איז נאר אין האַרץ, מוז מין פריער אויסגלײַכן ס-פאַרקרומטע האַרץ אַז ס-זאל זיך קאנין פרײען.
צו גלײַכע הערצער — קומט שמחה.
(גיטײַטשט לויט ר׳ נחמן מבראַצלאַוו)

ט׳

ויקח את שני נעָריו עמו ואת יצחק בנו.
מע קאן מתקן זײַן די יוגנט־יאָרן מיט צחק, מיט שמחה נאר אַ בינהדיקע, אַ אינטואיטיווע.
(לויטן בעל שם טוב)

י׳

כי בשמחה תֵצאו.
מיט שמחה גײט מין אַרויס פון אַלע צָרות.
(רבי ר׳ ברוכל)

י״א

עַצבות איז דאך נישט קײַן עבירה, אבער צו דעם טמטום הלב וואָס עצבות ברענגט, קען די גרעסטע עבירה נישט ברענגין. דאָס וואָס מיר רעדן שמחה, מײנען מיר נישט קײַן שמחה של מצווה דאָס איז דאך שוין אַ מַדרֵגה, נאר אַפי נישט קײַן עצבות, פָּשוט אַ ייִד גײט אַרום מיט שמחה דאָס וָער איז אַ ייִד, איז עָר אַ כפוי טובה דעם באַשעפער, איז אַ סימן אַז ר-האט קײַן מאָל נישט גימאַכט אַ בְרכה ווי מע דאַרף.
עצבות איז שאול תַחתית. וואָס איז עֶצם עצבות, עס קומט מיר, עס פעָלט מיר׳ אַלץ מיר — אַלץ — זיך.
דאָס אײדלסטע מרירות האט אַ נגיעה מיט עצבות און די גימײנסטע ׳שמחה וואַקסט פון קדושה.
(דער „ישמח ישראל״)

י״ב

ירננו על משכבותם.
זײ זינגין אפילו ווען זײ זענין צוגי־לײגט.
(רבי ר׳ בונם)

י״ג

אנכי אשמח בה׳
מיט מײַן גאַנצע אנכיות, פרײ איך מיך מיט ג—ט.
(רבי נחמן בראַצלאַווער)

י״ד

נכנס יין יָצא סוד)
ייִדישער סוד איז: ואהבתָ לרעך כמוך און דער סוד פון עֵשו: ועל חרבך תחי׳. דעריבער בײַם טרינקין ווערן ייִדן נאכמער פאַראײניקט און בײַ עשון שלאָגט מין זיך. *
(דער וואָרקער)

ט״ו

דער רָצון צו זײַן בשמחה — פירט צו אמתע שמחה.
(ר׳ נחמן בראַצלאַווער)

ט״ז

והי׳ אם שָכח—תִשכַח את ה׳ אלקיך—
אויב וועסט פאַרגעסן די מדה פון שמחה וועט עס דיך ברענגין צום פאַרגעסן אין באַשעפער צו כפירה.
(בעל שם טוב)

י״ז

מיטן זעלבן.
והי׳ אם שָמע — תשמע לקול ה׳ אלקיך אויב וועסט הארכן און זײַן בשמחה, וועסטו זוכה זײַן צו הערן דאָס קול פון די שכינה, דען די שכינה רוט נישט נאר אויף די פרײדיקע.
(חרוזי פנינים)

י״ח

ס-דאַרף אַ מענטש זיך צו שטאַרקן און זײַן בשמחה, סײַ אין די עַלי׳ סײַ אין ירידה און ווער ס־איז זיך בשעת ירידה נישט מתחַזק מיט שמחה, האט עָר זיך די ירידה כָשר פאַרדינט.
(סיפורי מעשיוֹת—ר׳ נחמן בראַצלאַווער)

י״ט

מיט שמחה — עפנט מין ס-האַרץ.
(רבי נחמן מבראַצלאַוו)

היוצר יחד לבם
דער באַשעפער פרײט זיך (פון לָשון ויחד יתרו) מיט אַ ייִדיש האַרץ.
(רבי ר׳ אלימלך מליזענסק)

כ״א

לחַיים באַטרעפט מנהג, און מנהג ברעכט אַ דין (מדת הדין).
(ד. ז.)

כ״ב

לחיים איז לחם — מזוני. צווײ ייִדן זע־נין — בָנים אַלזא: חיים בנים מזוני.
(דער קאמאַרנער)

כ״ג

שמחה לאיש במענה פיו
דער מענטש וואָס פײַניקט זײַן מויל, צו רעדן אַזאלכע ווערטער וואָס מע דאַרף נישט (פון לשון עינוי) דער קאן זוכה זײַן צו פרײד.
(רבי ר׳ מענדלע מקאסוב)

כ״ד

דאגה בלֵב איש — ישיחנה
די זארגן אין האַרצן פון מענטשן, זאל מין אונטערבײגן (פון לָשון שָחה לעפר) אונטערדריקן, פאַרכלינין.
(רבי ר׳ ברוכל)

כ״ה

אֵם הבנים — שמחה
די מוטער, די באַוועגערין, די גורמת צו אַלע בניָנים — אונטערנעמונגין — איז שמחה.
(לויטן קדושת לוי)

כ״ו

שוש — אָשיש בה׳
מײַן פרײד איז וואָס מיט מײַנע גוטע מַעשים — דערפרײ איך השי״ת.
(רבי ר׳ בער)

כ״ז

אָנכי — אשמח בד׳
מײַן גאַנצער „איך״ באַשטײט דערמלט ווען כ-בין בשמחה, דערמלט פיל איך מײַן וועזן.
(בעש״ט)

כ״ח

לא אָמות כי אחי׳.
אויב כ-לעב זאל איך נישט לעבן ווי אַ גישטאַרבינער.
(דער פאַריסאווער זצ״ל)

כ״ט

שהשמחה במעונות
לויט חסידות, דאַרף מין יעדע דָבר גשמי צו באַהעפטן מיטן שורש צ. ב. וויסנשאַפט צו דַעת, די געטלעכע מַדרגה דערפון. אַהבה צו רַחמים. קונסט שײנקײט — צו תפארת.
בײַ שמחה דאַרף דער מענטש גידענקין אַז דער שורש איז במעונו, איבערהויפט בײַ אַ שמחה גופנית. ס-איז צו דער־הײבן צום שורש פון געטליכקײט.
(בעל שם טוב).

ל׳

משנכנס אדר מרבין בשמחה.
מײנט מין נישט אַ שמחה של מצווה, וואָס איז אַ גאָר הויכע מדרגה, נאר אַפילו אַ פשוטע שמחה, דערהײבט שוין דעָם מענטש.
(רבי נחמן בראַצלאַווער)

ל״א

מרבין בשמחה
מיט שמחה קאן מין אַ סך אויפ־טון, אַ סך דערגרײַכן, נאר נישט פאַלן אין עצבות.
(חרוזי פנינים)

(ס ו ף)

די הײַליקע תּורה

די הײַליקע תּורה, וואָס אונדז איז גיבליבן
פון תּורות און אַלטיטשקע צײַטן,
מיט פײַער האָט זי דער באַשעפער גישריבן
מיר וועלן זי קײַן מאָל נישט פאַרבײַטן.

מיר וועלן זי היטן, זי האַלטן בכָבוד
די תּורה וואָס גאָט האָט גיגעבן.
די רייד פון נביאים, דעם תהילים פון דָוד
דעם קוואַל פונים אײַביקן לעבן.

אליעזר שינדלער

ארכיון אסופות
הודפס מתוך הארכיון היהודי

הרב שמעון גליצנשטיין

אסתר תענית

צורישן די פארשידינע תעניתים און פאסט־טעג האט אונדז די מסורה איבערגילאזן צוויי טעג אויפן נאמין פון יחידים, יחידי סגולה: „תענית אסתר" און „צום גדליהו".

דעם ערשטן פון דיביידע תעניתים, „תענית אסתר", האט דאס יידישע פאלק גינומין אויף זיך אלס זכר פון „פאסטן און קלאגן" בעת דער שווערער סכנה וואס האט איבער אונדז גישוועבט צוליב דער גזירה פון „להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" — א גזירה, וואס פרעמדע שונאים פון דרויסן האבן אונדז גיוואלט פארלענדן...

און דעם צווייטן תענית „צום גדליהו", האט מין גוזר גיווען צוליבן שרעקלעכן אומגליק וואס האט גיטראפן ביי יידן, אז א מנהיג האומה, גדליהו בן אחיקם, איז דערמארדיט גיווארן דורך אן אייגינים ברודער־פאררעטער—אן אונדזערי־קער האט דעם נאמין פון אונדזער פאלק פארשוועכט...

ביי ביידע דאזיקע פאלקס־העלדן, גדליהו און אסתר, זעען מיר א גיוויסן פארגלייך, א פאראלעל.

ביידע האבן זיי גישטרעבט צו איין דערהאבינים תכלית, צו איין גרויסן צוועק — מציל־צו־זיין זייער פאלק. און פאר זייער דאזיקן ציל האבן זיי זייער אייגן לעבן מקריב גיווען, כדי מקדש השם צו זיין.

אסתר האט מצליח גיווען -- זי האט באשיצט איר פאלק און אפגיראטיוויט עס פון די ווילדע חיות, פון די שונאי ישראל המן און זיין באנדע. דעם אומגליקלעכן גדליהו איז דאס אבער נישט גילונגין: דורך דער אכזריותדיקער האנט פון א פארדארבינים ברודער איז ער גיפאלן א קרבן אויפן מזבח פון דער פאלקס־מארטירלאגיע: ער האט מקדש השם גיווען און באצאלט מיט זיין אייגן לעבן...

די היסטארישע טראדיציע פון די דאזיקע חשובע פאלקס־ריטער באווייזט אונדז בחוש נאך אמאל דעם אלטן אויסגיפרואווטן אמת, אז א שנאה צווישן אייגינע און נאנטע איז מער גיפערלעך, מער אכזריותדיק, ווי די שנאה פון פרעמדע...

מיט א שטארקן רצון, מיט א פעסטן ווילן, מיט אמתע איבערגיגבינע מסירת נפש קען מין מנצח זיין אפילו דעם שטארקסטן און גיפערלעכסטן שונא — אפילו אזא צורר ישראל ווי המן...

מע קען אבער גישט פירן קיין מלחמה מיט שונאים אין דער אייגינער מחנה, מיט א י נ ע ר ל ע כ ע ש ו נ א י ם, מיט א נאנטן ברודער, וואס גראבט אונטער פון אינווייניק דעם פאראייניקטן פראנט און מאכט אן א צווישן־שייד צווישן לייבלעכע ברידער אפילו...

אבער נישט בלויז ד א ס, לערנין אונדז די היסטארישע גישעענישן פון מרדכי ואסתרס צייטן. נישט בלויז קיין סתם־נעגאטיווע ערשיינונגען לערנין מיר אראפ פון יענע צייטן.

דער נס פון פורים האט אונדז איבערגילאזן און איינגיפלאנצט אין יידישן פאלק א גיזונטן און שטארקן קערן; א קערנדל, וואס האט אין זיך אייביקע פרישקייט פון א גיזונטן בוים: א אייביקייטס־לימוד, א שטיק תורת חיים לערנט אונדז די מגילה פון מרדכי און אסתר. די מגילה אנטפלעקט פאר א נדז, אז דער קיום פון אונדזער פאלק איז אפהענגיק אין אונדזער אבסאלוטן אהדות, ווען אלע שטרעמונגען און שאטירונגען אין אונדזער פאלק זענין פאראייניקט צוזאמין, ערנצט דיסציפלינירט צו די פאדערונגען פון [illegible]

זענין מיר שטארקער פון אלע גזירות און רדיפות אויף אונדז דער „לך כנוס את כל היהודים", דאס פאראייניקן אלע פאלקס־שיכטן מיטן פעסטן רצון צו דערהאלטן זיין קיום — דאס איז גיווען דער אנהויב פון אפראטיווין דאס פאלק, דערין האט שוין גישטעקט דער נצחון איבער די שונאים: דאס האט גיברענגט דעם גרויסן נס.

* * *

אונדזערע מאדערנע „נאציאנאליסטן" וואגן צו ווארפן אויף דער פערזענלעכ־קייט פון אסתר המלכה דעם בילבול פון אנגיהערן צו דער אסימילאציע פון „אויסבאהאלטן זיך", מכלומרשט, מיט איר נאציאנאלער אנגיהעריקייט, ווייל זי האט נישט דערציילט וועגן איר אפ־שטאם און וועגן איר פאלק.

יא, „אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה" שטייט טאקע אין דער מגילה. אונדזע־רע נאציאנאליסטן מאכן זיך אבער פאר־געסן אין סוף פון זעלבן פסוק אין דער מגילה, וואו עס ווערט דערציילט, פ א ר ו ו א ס אסתר האט נישט דער־ציילט ווער זי איז: „כי כן צוה עליה מרדכי" — ווייל מרדכי האט איר אזוי גיהייסן און דאס וועלן דאך שוין אלע זיכער מודה זיין, אז אויף מרדכי הצדיק קען אפילו דער מינצסטער חשד פון מיטהאלטן מיט דער אסימילאציע נישט פאלן!

אסתר האט אין קייזערלעכן הויף נישט דערציילט ווער זי איז, צוליב ד י ס ־ צ י פ ל י ן, ווייל זי האט מרדכין גי־פאלגט: „ואת מאמר מרדכי אסתר עושה"—די ווערטער און דער רצון פון מרדכין זענין פאר אסתרן גיווען א אייזערן גיזעץ פון וועלכן מע טאר נישט אנ ניייגן רעכטס אבער לינקס אויף א האר אפילו און בלויז דערפאר האט זי גישוויגן.

ווען די סכנה האט זיך אבער דערנענ־טערט און אנגיווארפן א שרעק אויף אלימין — האט זיך אסתר א רגע נישט גיוואקלט: שנעל האט זי זיך דעצידירט גימאכט זיך פארן קרבן פון כלל און דערביי שרייט זי אפן „כי נמכרנו אני ועמי" — א י ך מ י ט מ י י ן י י ד י ש פ א ל ק. ספאנטאן האט זיך פון אסתרן די דאזיקע ערקלערונג ארויסגיריסן און נישט גיווארט האט זי, ביז מע וועט איר פרעגן. אליין האט זי איבערגיגעבן, אז זי וויל נישט ראטיווין בלויז זיך, נאר דאס גאנצע יידישע פאלק און אויב מע קאן דאס פאלק נישט אפראטיווין— וויל זי שטארבן צוזאמין מיט אלימין, וויל זי אויך שטארבן על קידוש־השם. און דער דאזיקער מסירת־נפש פון אסתר המלכה האט גיהאלפן: דורך איר איז דער כלל ישראל אפגיראטיוויט גי־ווארן און דערפאר האט זי טאקע זוכה גיווען, אז איין טאג אין יאר, דער יאר טאג פון איר גרויסער מסירת-נפש פארן פאלק זאל אנגירופן ווערן אויף איר נאמין „תענית אסתר".

א. י. ליפמאנאוויטש

דאס זעלבסטשטענדיקע מויל

דעם היטער פונים לשון ד"ר ש. בירנבוים צום גרוס

דאס מויל האט פראקלאמירט זיין זעלבסטשטענדיקייט.

נישט דער מוח דיקטירט אים וואס צו זאגן און נישט דאס הארץ רעט אויס אים ארויס.

דאס מויל איז אומאפהענגיק.

משהלע איז גיווען א בחורל מיט הויכע מחשבות און טיפע גיפילן, גיראטן אין זיין פאטער דער גרויסער בעל־מוח און זיין מאמע די הארציקע יידינע. מחשבות ווי דער פארקלערטער וואלד ארום זיין גיבורטס־שטעטל, גיפילן ווי דער טייך, וואס פארשענקט טאג און נאכט זיינע פולע כוואליעס און די ארימס פון אומבא־קאנטע ברעגים.

און וואס מוח און הארץ האבן גידענקט און גיפילט האט דאס מויל גירעדט.

משהלע איז פארווארפן גיווארן אין היסטארישן וועלט־כרך, וואו דער מענטש און מאשין ליציטירן זיך אינטענסיווער צו קוויטשן. לעבן־הייסט רעדן און מענטשן רעדן צו אים און ער מוז ענטפערן און נישט זיין מוח און זיין הארץ האבן אים גיגעבן א תשובה אויף די דאזיקע רייד. האט דאס מויל אנגיהויבן אליין צו רעדן, צונ־ערשט שטיל, דערנאך העכער ליארמ־דיק אויפן קול.

משהלע האט שוין נישט גיהערט דאס צאנקענדיקע שעפטשן פון מוח און הארץ. דאס איז גיווען אין חצות פון א שטי־לער אויסגישטערנטער אלול־נאכט.

משהלע איז גישלאפן איז זיין קליינים קאוואליר־צימערל אויפן 4־טן שטאק. דער קאפ אויף דער רעכטער האנט, דאס פנים קלאר און אומשולדיק, האט זיך לייכט באוועגט פונים ריטמישן אטים.

די שטערן האבן גיציטערט און גיגלאנצט ווי אויגן פינטלדיקע־נייגיריקע. די לבנה איז גילאפן צוטראגן איבערן טונקל סאמיטינים הימל. ארום דעם פענצטער האבן שאטנס גישושקיט וועגן א וויכטיק גישעעניש...

אין דער דאזיקער נאכט האט דאס מויל באשלאסן צו פראקלאמירן פאר משהלין זיין רעדנערישע זעלבסטשטענדיקייט.

א ווארט, גידערטרעכטיק און גימיין האט משהלין אויפגיריסן פון שלאף.

ווער איז דאס ווארט? האט ער זיך דערשראקן גיפרעגט.

האט ער אמאל אזוי גידענקט?

ניין!

האט ער אמאל אזוי גיפילט?

ניין!

און דאך האט זיין אייגן מויל היינט ארויסגיבראכט דאס דאזיקע גימיינע ווארט.

דער מוח האט גיברימט ווי א פארוואונ־דעטער לייב און דאס הארץ האט זיך גיקארטשיט אין ווילדער ווייטאג.

דאס מויל האט גישמייכלט און ווייטער גירעט.

מוח און הארץ האבן גישוויגן רעזיגנירט, דאס מויל האט גילאכט און ווייטער גירעט.

און הארץ האבן צוגיהערט אונ־טעיניק.

דאס מויל האט גיקייכט און ווייטער גירעט.

און מוח און הארץ האבן גידענקט און גיפילט וואס דאס מויל האט גירעט...

הודפס מתוך הארכיון היהודי
עמוד 11 מתוך 18

ארץ־ישראל

ישוב ארץ ישראל

פון **הרב ישראל זיסל דוואַרעץ** ירושלים.

זינט דעם טאָג, ווען מיר יידן האָבן ביי די טייכן אין בבל אָפּגיגעבן די פייערלעכע שבועה „אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני — אויב איך וועל דיך פאַרגעסן, ירושלים, זאָל מיין רעכטע האַנט פאַרגעסן ווערן", — זינט דעמלט האָט דאָס יידישע פאָלק צוריק אויף אַ מינוט אפילו נישט מסיח-דעת געווען פון הייליקן לאַנד, פון ארץ ישראל.

אויף פאַרשידענע אופנים און דורך פאַרשידענע וועגן איז געקומען צום אויסדרוק במשך די אַלע יאָרן דער שטאַרקער ווילן, וואָס האָט פיברענט טיף אין יעדן יידיש האַרץ צוריקצוקערן אַ היים, אין אייגינים לאַנד אַריין און אויפבויען צוריק די דאָרטיקע חורבות. גראָד אַזוי, ווי דאָס גאַנצע יידישע לעבן טראָגט אויף זיך דעם חותם פון אמונה, רעליגיע און גייסט — אַזוי האָבן אויך די אַרביטן פאַרן אויפבוי פון ארץ-ישראל געטראָגן אַן-אויסגישפּראָכינים רעליגיעזן כאַראַקטער: זיי זענען געטון געוואָרן לשם־שמים, פאַר עולם־הבא — זיי זענען געווען אינגאַנצן בלויז רוחניות.

געוואוסט האָט יעדער ייד, אַז עולה־זיין קיין ארץ-ישראל איז גאָר אַ גרויסע זכיה, צו וועלכער מע קען דערגרייכן בלויז דורך יסורים; געדענקט האָט יעדער ייד און די פאַרשידענע הייליקע מאמרי חז"ל וועגן ארץ ישראל: „ווער ס׳וואוינט אין ארץ־ישראל לעבט אָן זינד", „ווער ס-איז באַגראָבן אין ארץ-ישראל, איז ווי ער וואָלט געלעגן אונטערן מזבח", „אפילו אַ כנעני-שער דינסט אין ארץ-ישראל איז אויך געזיכערט אַ חלק עולם־הבא", „איינער, וואָס גייט אפילו בלויז פיר איילן אין ארץ-ישראל איז אַ זיכערער בן-עלם־הבא" און נאָך פיל אַנדערע ענלעכע מאמרים — און וויסנדיק אַזוי־אַרום, אַז פלאַנצן אַ בוים אין ארץ-ישראל איז אַ הייליקע זאַך, אַז אויף יעדער שריט און טריט זענען באַהאַלטן הייליקע אוצרות, האָבן מיר, יידן, אויפגעשטעלט אין ארץ-ישראל שטעט און קאָלאָניעס אפילו ביי די שווערסטע באַדינגונגען, מיר האָבן דאָרטן געבויט און געפלאַנצט, באַשעפטיקט זיך מיט אַלע ענינים אין לאַנד, כדי מקיים צו זיין די מצוה פון ישוב הארץ.

מקיים צו זיין די מצווה — אָט דאָס איז געווען דער זין פון דער אינערלעך־יידישער בענקשאַפט צום הייליקן לאַנד, וואָס האָט זיך געלאָזט באַמערקן אפילו מיטן לאַשטשין די דאָרטיקע ערד, מיטן קושן די דאָרטיקע פעלזן-שפּיצן

במשך דעם גאַנצן גלות, האָט דאָס יידישע פאָלק שטענדיק דערמאַנט „און" מיט קאַכידיקע טרערן און מיט אַ בענקשאַפט און האָפּענונג אויף דער גאולה גלייכצייטיק דערמיט האָבן זיך אָבער אַלע יידן, אין וואָסערע פאַרוואָרפענע ווינקעלעך אויף דער וועלט זיי האָבן זיך אַלץ נישט געפונען, געזוכט שטענדיק עצות ותחבולות ווי־אַזוי צו דערהאַלטן דעם ישוב אין ארץ-ישראל און אויך אַליין דאָרט אַ הין עולה-צו־זיין — ווייל מ־האָט געוואָלט די מצוה מקיים זיין.

אין דער לעצטער תקופה איז אָבער אַריינגעטרעטן אַ וועזנטלעכע ענדערונג אין דער אייגנאַרטיקייט פון יידישן פאָלק. און מיטן מאָמענט און ס-האָט זיך אָנגעהויבן שטאַרקן ביי יידן דער כוח פון גשמיות־דיקן לעבן און דאָס אַראָפּוואַרפן פון זיך דעם עול-מלכות-שמים — איז צו דער זעלביקער צייט אויך געענצלעך געענדערט געוואָרן דער אופן און די צורה פון דער ארץ־ישראל־באַוועגונג ביי יידן.

נייע שטרעבונגען, נייע אידעען האָבן זיך געשטעלט פאַר אַ ציל די אַלע וואָס באַשעפטיקן זיך מיטן אויפבוי און באַזעצן דאָס הייליקע לענד. ס־הערט זיך מער נישט פון זיי דאָס צניעותדיקע און תמימותדיקע וואָרט: „מצות ישוב הארץ"; די חיבה זייערע צום לאַנד האָט נישט דעם מקור אינם וועלן מקיים זיין די מצוות התלויות בארץ; זייער שטרעבונג קיין ציון פליסט נישט אַרויס פון אונזערע אייביקייטס־אידעאַלן, פון אונזערע „חיי-נצח", כדי זוכה צו זיין דורך איר צו עלם-הבאַ, ניין, די דאזיקע ווערטער האָבן אינים גרויסן לעקסיקאָן פון דער נייער ציון-באַוועגונג לגמרי קיין אָרט נישט...

אַזוי־אַרום האָט די גאַנצע באַוועגונג באַקומען אַ וואַכידיקן, וועלטלעכן כאַראַקטער, צו מאַכן פון ארץ-ישראל אַ לאַנד, ווי פאַרשידענע אַנדערע מדינות און פון יידישן פאָלק — אַ פאָלק, ווי אַלע אַנדערע פעלקער. די לופט אַרום דער דאזיקער באַוועגונג איז אָנגעזאַפּט מיט בלויז מאַטעריעלע שטרעבונגען און אירע אָנהענגער באַמיען זיך אויסצוואָרצלען פונים פאָלק זייגע גייסטיקע געפילן און זיין הייליקע בענקשאַפט.

און די דאזיקע כוונה פון דער מאָדערנער אויפבוי־באַוועגונג האָט פאַראורזאַכט אַ ריזיקן שאָדן דעם יידישן פאָלק, סיי כלפי פנים און סיי כלפי-חוץ.

כלפי-חוץ: טראָץ דעם אָנערקענען פאַר אונדז דורכן פעלקער-בונד די רעכט אויף ארץ־ישראל, האָבן זיך אויף אונדז אַ שאָט־געטון אַ רעשטל גזירות, איינע ביטערער פאַר דער צווייטער, וואָס האָבן אונדז באַרויבט אפילו פון די מינימאַלע רעכט, וועלכע מיר האָבן אין ארץ־ישראל געהאַטפּון די גאָר אַלטע צייטן. די טויערן פון לאַנד זענען געשלאָסן פאַר אונדז און מע לאָזט געגנוי קיינימין נישט אַריין — אפילו אַלטע לייט, וואָס ווילן עולה זיין קיין ארץ־ישראל, כדי צו פאַרברענגען די רעשט פון זייערע יאָרן אין קדושה און טהרה, כדי דאָרט מתפלל צו זיין אויף די הייליקע מקומות און נקבר צו ווערן אויפן הר־הזיתים. אפילו מיט אַזעלכע לייט באַגייט מען זיך אויך אַזוי שטרענג און מע פאָדערט פון זיי גרויסע קאַפּיטאַלן — אַ שטייגער בלויז רייכע לייט האָבן דאָס רעכט נהנה צו זיין פון קדושת האַרץ און דעם זכות אויף עולם־הבא...

און כלפי-פנים ווידער: אַן־אויסערגעוויינלעכער פירוד הדעות און אַן-אומאויפהערלעכע ברידער־מחלוקת, אַ מלחמה פון זון מיט טאַטעס, פון טעכטער מיט מאַמיס, קריגערייי, שנאה, ברוגז און צאַנקערייען אין יעדער שטוב: פאַר די קינדער איז זייער עלטערנס שיטה אינם ארץ־ישראל־אויפבוי טריף פסול, ווייל עס פעלט אין איר מכלומרשט זייער „ליבע" צו ציון און דעריבער — נישטאָ כאַטש פאַרן שומר תורה ומצוה־קיין חלק ונחלה אין הייליקן לאַנד!

אָט די דאזיקע נייע באַוועגונג האָט דערווייטערט פון די אַרביטן אַרום בנין־הארץ דעם חשובסטן און פאַסנדסטן טייל פון יידישן פאָלק: די אמת-יידישלעכע גבורים און פאָלקס-העלדן, די גבורים אין גייסט, וואָס מיט זייער כוח-התורה טראָגן זיי אויסאויף זייערע אַקסלען דעם קיום פון יידישן פאָלק אין משך פון דורות. צוליבן שטורים וואָס די נייע באַוועגונג האָט אָנגעמאַכט, איז נישט דערהערט געוואָרן די שטים פון בת-קול צו יעדן שומר תורה, ער זאָל מקיים זיין די מצוה פון ישוב הארץ.

און די הענט פון די תורה-בויער זענען טאַקע אָפּגעשוואַכט געוואָרן — וואָס עס איז אויך דער גרעסטער פעלער ביים ארץ-ישראל־אויפבוי.

כדי אָבער אויף אַן־אמת אונדזער לאַנד אויפצובויען, מוזן מיר דעם דאזיקן פעלער צוריק מתקן זיין: די שומרי תורה מוזן זיך פעסט אָרגאַניזירן, צוזאַמענהאַלטן און שטאַרקן זיך און — מיט בשותפותדיקע כוחות צו אַרביטן פאַרן ישוב און בנין פון לאַנד, ווי אין די אַמאָליקע צייטן. און נאָך מער, נאָך שטאַרקער ווי דעמלט: אַ חוץ דער מצוה פון ישוב הארץ איז ביים היינטיקן טאָג דער מצב פון כלל ישראל אין דער וועלט אונדז סתם מחייב צו פאַרפעסטיקן און פאַרגרעסערן דעם ישוב אין ארץ־ישראל.

מיר טאָרן אָבער דערביי נישט פאַרגעסן, אַז די אמתע כוונה פון בנין הארץ איז בלויז לשם מצוה און בלויז לשם שמים. מיר גלייבן באמונה שלימה, אַז אין יעדער פעולה פאַרן בנין הארץ איז נכלל עפּיס מעין עולם הבא, פון עולם שכלו טוב, שכלו זיו השכינה — און דעמלט וועלן מיר אין אונדזער אַרביט מצליח זיין: ס-וועט צוריק איינגעשטעלט ווערן דער שלום אין אונדזערע רייען, אין אונדזערע אייגענע הייזער און — „מיר וועלן אויפגיין קיין ציון מיט געזאַנג".

— — — — — — — — —

גידענק!

באַשטייערן זיך פאַרן קרן־הישוב־קאַמפּיין איז דיין הייליקסטער חוב!

הודפס מתוך הארכיון היהודי

ל. שיף

מי זאת עולה

(מוקדש לקבוצי-הכשרה של בנות אגודת ישראל)

מי זאת עולה
מן הגולה
מתרפקת על דודה
בלבה נפשה ומאדה

מי זאת עולה
מן הגולה
בקול רנה וישועה
ותורת אמת בפיה

מי זאת עולה
מן הגולה
אמונה חרותה על דגלה
ושביבה נר לרגלה

מי זאת עולה
מן הגולה
וה"שלחן ערוך" בזרועותיה
לפלס דרך מעגלותיה

מי זאת עולה
מן הגולה
ורוממות אל בגרונה
עדי תפארת גאונה

מי זאת עולה
מן הגולה
ונפשה חולת אהבה
לציון בחרה לתאבה

מי זאת עולה
מן הגולה
ותט שכמה לסבול
יסורי ארץ ישראל

מי זאת עולה
מן הגולה
ובמיטב חלבה ודמה
תכסוף להשקות האדמה

מי זאת עולה
מן הגולה
ואת ומעדר בידה
לעבוד בשדי יהודה

מי זאת עולה
מן הגולה
להסיע מהר אבנים
לבנין—ללבון לבנים

מי זאת עולה
מן הגולה
לישר ערבה
ולבנות החרבה

מי זאת עולה
מן הגולה
לסול המסלה
ולקרב הגאולה

מי זאת עולה
מן הגולה
לפנות דרך אלקינו
ולהחיש עקבות משיחנו

מי זאת עולה
מן הגולה
לקומם בית מקדשנו
ולשכן שמו בתוכנו

ומי זאת עולה
מן הגולה
להרים נס לעמים:
מלך ה' לעולמים!

*

הן הנה
שרה, רבקה, חנה
הפלטה הנשארת לאל
אמונות בנות ישראל

הן הנה
מקטרת מר ולבונה
הפלטה הנשארת לאל
בנות אגודת ישראל

והן הנה
כעב תעופינה
שבות לציון ברננה
הפלטה הנשארת לאל
בנות אגודת ישראל
מוכשרות עולות ארצה ישראל!

ארץ ישראל

(גיקליבינע גידאנקין און אפאריזמין)

א'

וירשתם אותה, וישבתם בה

מיט וועלכן וועט איר ירשינין דאס לאנד? דורך באזעצן זיך דארט!

(קדושין כ"ו ע"א)

ב'

אברהם האט גירופן: יראה, (ה' יראה) מלכי צדק האט גירופן: שלם. זאגט דער באשעפער: איך רוף ירו — שלם. און דו ייד, זע ס-זאל זיין בשלמות

(בראשית רבה פנ"ו)

(ירושלמי כתובות כ"ד)

ג'

מלכי צדק

דער קעניג פון די שטאט וואו ס־דארף צו זיין דער מוסטער פון צדק — ירושלים, ווי דער נביא זאגט: צדק ילין בה.

(תוספתא כתובות)

ד'

מי נתן לשכוי בינה (אויב)

ווי דאס הינדל, ווען אירע הינאלעך זענין יינגטשיק נעמט עס זיי ארונטער אונטער די פליגל. קוים ווערן זיי גרעסער זאגט זי: גייט און אקערט מיט אייערע שנאבעלעך אין די מיסטן, זוכט אייך עסן.

אזוי ווען יידן זענין גיווען אין מדבר, האבן זיי גיהאט מן און א ברונעם. ווען זיי האבן באקומין ארץ־ישראל האט מען זיי גיזאגט: אקערט און זייט, פלאנצט און שניידט, ווי ס־שטייט: ונטעתם כל עץ מאכל

(ויקרא רבה כ"ה)

ה'

כל עץ מאכל. *

אר צו עסן און נישט צום האזדלין דען דאס לעבן אין אונדזער הייליק לאנד דארף צו זיין באשיידן, נישט מער ווי ס־איז נייטיק

(ש"ס — עוללות אפרים)

ו'

טוב חרבה ושלוה בה

זאגט ר' יוחנן: בעסער טרוקן ברויט אין ארץ־ישראל וואו ס־איז שלום, איידער אנגישטאפטע הענער אין גלות מיט הארץ-קלאפיניש

(ירושלמי פיאה)

ז'

ארץ אשר אבני' ברזל

דער זכות פון גאולה איז נאר צוליב די נשים צדקניות, און לויט מקובלים פון יעקבס הויז (בית-יעקב) ארץ אשר אבני' — וואס זיין אבן-היסוד, זיינע גרונד-שטיינער זענין ברזל — די אייני־ציאלן פון יעקבס פאמיליע רחל. לאה, בלהה זלפה

(האר"י הקדוש)

ח'

אחת שאלתי מאת ה' (תהילים)

דוד המלך האט גיבעטן דריי זאכן וואס זייערע איניציאלן זענין אחת — ארץ־ישראל, חיים, תורה.

(דער זעלבער)

ט'

כי בחר ה' בציון. אוה למושב לו (דארט)

היינט איז דער שם הוי' נישט בשלמות כי יד על כס י'. פעלן די אותיות א. פון כסא (כס) און ו, ה, פון שם.

י'

ווען השי"ת וועט זיין אין ציון, וועלן די אותיות א. ע. ה. אריינגיזעצט. איינגיפאסט ווערן אויף זייער ארט און אליס וועט זיין בשלמות.

(רבי חיים וויטאל)

י"א

רני ושמחי בת ציון

פריי דיך ציון-טאכטער, כי הנני בא ושכנתי — בתוכך — דען די שכינה וועט רוען אין דיר, און די שכינה רוט נישט נאר אויף פריידיקע

(אזולאי)

י"ב

בת ציון

ווקל ווי א טאכטער, א יידישע צנועה וואס פארלאזט נישט דעם פאטער הויז אין אירע מיידל-יארן, אזוי וועלן די כנסת־ישראל נישט אוועקגיין פון זייער לאנד.

(מפרשים)

י"ג

איך נשיר את שיר — ווי אזוי קאנין מיר עפיס זינגין, אין דער צייט ווען — ה' על אדמת נכר די שכינה איז אין גלות.

(דער ראפשיצער זצ"ל)

י"ד

חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו

פאר די זינד פון שנאת חנם זענט איר פארקויפט גיווארן אין גלות און נישט מים בלויז כיסופין, גלוסטונגין וועט איר אויסגילייזט ווערן, נאר דורך אהבה מיט מעשים.

(חיד"א)

ט"ו

והי' כי תבאו אל הארץ

מיט שמחה זאלט איר קומין קיין ארץ-ישראל, מיט פיל אפטימיזם. גלטבן אין בטחון

(חרוזי פנינים)

ארכיון אסופות

הודפס מתוך הארכיון היהודי

דער וועג עולה צו זיין...

(איינדרוקן פון אַ באַזוך אין דער מחנה פון „בנות" אין וואַרשע—פּאָוואָנזעק)

קיבוץ-הכשרה ביי בנות-אגודת-ישראל.

אַזוי איז דער נאָמען פון דער בנות-הכשרה, וואָס אין דער הויפּט-שטאָט, וואַרשע אויף פּאָוואָנזעק, פאַר אַלע מינים ניי-אַרבּיט — און אַזוי שטייט עס אויפגעשריבן מיט אויסגעשטריקטע אותיות אויף די מלבּושים פון דער סעקרעטאַרן און דער ווירטשאַפטלערן פון דער מחנה.

„הכשרה-מחנה" — אַזוי הייסט עס ווי' דער אָפיציעל.

און צו דעם קומט נאָך צו אויסגעהאַפטן מיט ווייַדינע פעדים — דער רוימישער ציפער I (איינס).

דאָס באַטייט — אַזוי האָט מען מיר אויסגעטייטשט — אַז די הכשרה אין פּאָוואָנזעק איז די ערשטע פרויען-הכשרה פון אגודת-ישראל. און צו דעם זענען „כּולא עלמא מודים" די גאַנצע וועלט איז מודה, אפילו די סאַמע „מלאַ-חערי"... (דאָס איז נישט קיין קליינ-קייט — „מלאַווע" איז געוואָרן אַ שם-נרדף פאַר פּיאָנערנטום אויפן א"י-געביט ביי אונדז.

איז עס שוין ממילא — היסטאָריע... בין איך דאָרטן געווען איין מאָל און א צווייט [illegible]

ס'איז געווען [illegible] ספּעציעלע כוונה. אויב מע זעט אַ זאַך דאָס ערשטע מאָל און דערצו אַ זאַך פאַר וועלכע מ-איז פון פאַראויס באַגייסטערט געשטימט — זעט מען נאָר דעם אויבנאויפיקן גלאַנץ, דאָס אַלגעמיינע, די זאַך אינגאַנצן גי-נומען אַזוי ווי זי וואַרפט זיך אין די אויגן מיט אירע דרויסן-דערשיינונגען; מע קען אָבער נישט אַריינדרינגען אין די פּרטים, דערזען די קליינלעכקייטן, דאָס טאָג-טעגלעכע — וואָס איז גראָד דאָס חיכטיקסטע ביי אַזאַלכע שטייגער מוסדות.

און איך האָב געוואָלט זען — ביידע. דאָס גאַנצע — און די פּרטים.

און אַז מיר זענען אַריין אין שטוב — האָבן מיר געטראָפן אַלע זיצן ביי אַ לעקציע לשון-קודש.

די לעקציע ווערט געפירט דורך די דירעודיקע „ראש-הקיבוץ", אַ בית-יעקב-לערערן, וואָס שטאַמט פון באַלשעוויסטישן רוסלאַנד און איז אַדורכגעקומען מיט רבישן יחוס. און זי ווידמעט זיך די אַרבּעט מיט נשמה-ברען.

זי איז דאָ דער לעבעדיקער גייסט. די איניציאַטאָרן פון דער קבוצה—„דער ראש-הקיבוץ".

פאַרבראַנגט דאָרט אַ סך שעהן און האָט אַ וואַכזאַם אויג אויף אַלים.

אויך אַנדערע ב"י-לערערנס גיבן דאָ פון צייט צו צייט פאַרשיידינע לעקציעס און שיחות.

מע לערנט ישעיהו, תהילים, חומש מיטן מלבּי"ם, שירי ר' יהודה הלוי און מע פאַרטיפט זיך.

מע ווייסט אַז מע שטייט פאַר ערנצטע אויפגאַבן און מע מוז זיך צוגרייטן, אָנגורטן מיט באַוואוסטזיין.

און דער „ראש-הקיבוץ" — ערקלערט אונדז מיט פייער אַזוי צו זאָגן:

— איר פאַרשטייט... אַרטיקלען פון צייטונגען נישט זיי קענען געבן חיבת-הארץ און נישט זיי קאַנען געבן אַ באַגריף וועגן קדושת-הארץ, אַזוי ווי ס-קען עס געבן איין פסוק פון חומש.

אַז משה רבינו זאָגט: איך וועל אויפגיין און-וען...

„אעברה נא ואראה".

איר פאַרשטייט ווי דאָס רעט צום הארץ.

אַזוי ווי ס-קען עס געבן איין שורה פון ר' יהודה הלוי

„דאָס לאַנד—דאָרט וואו די שכינה רוט...

„מקום שם השכינה שכונה".

דאָס רעט צו דער נשמה, דאָס לאָזט איבער אַ רושם.

איך קוק מיך צו צו די חברות. זיי זיצן איצט שוין אַלע ביי דער מאַשין. זיי זענען צוגעבונדן צו דער אַרבּיט. און זיי זענען אַלע לוסטיק געשטימט און אויפגעלייגט זיי זענען הייבט געווען אויף אַן-אויספלוג אין אַ פרויען-הכשרה-קיבוץ פון וויז"א — דערציילט איין מיידל — נו, האָט מען זיי אַלע געטראָפן זיצן בּיים אויוון. זיי זענען אַזוי צוגעלייגט, כּאַטיש „געפרוירן" — דאָרט פעלט — זאָגט דאָס מיידל מיט איבערצייגונג — נשמה...

כ'האָב זיך גענומען אַרומקוקן אויף די ווענט כ-האַלט, אַז בשעתן לייענען אַ צייטונג— קאָן מען מער אויסלייענען פון אַ ווייטיקן אַנאַנס, ווי פון אַ לייט-אַרטיקל.

דאָס ווייטיקע זאָגט אַ סך.

אין אויגן פאַלן מיר אויפשריפטן אויף די ווענט אַרום. צווישן די סקאַרבּאָווע פסוקים:

שאלו שלום ירושלים (פאַזיערט דעם פרידן פון ירושלים).

יגיע כפיך, כי תאכל (וועסט עסן די אַרבּיט פון דיינע הענט).

פאַלן מיר אויכעט אין אויג צוויי אויפשריפטן פון אייגענע תוצרה.

שטייט דאָרט געשריבן אַזוי צו זאָגן:

המשמעת היא הדרגה הראשונה - לעליה. (געהאָרכזאַמקייט איז די ערשטע מדרגה צו עליה).

און —

החרדיות לתורתנו, המשמעת והמסירות מלה הם יסודות קבוצנו (די צוגעבונדנקייט צו דער תורה־דיסציפּלין און אי־בערגעגעבנקייט—אָט דאָס זענען די יסודות פון אונדזער קיבוץ). ווי האַלט עס טאַקע דאָ, מיט אָט די יסודות?

איך פרעג זיך אויס די געשיכטע פון דער דאָזיקער איניציאַטיוו.

— וואָס איז דאָ צו דערציילן? ענט- פערט מען פשוט.

די יוגנט איז אַרומגעכאַפּט מיט ארץ ישראל-שטימונג. מע קען עס אָנרופן „פּסיכאָז", אָדער ווי עמיצער ווי- ס-בלייבט אָבער אַ פאַקט. די יוגנט לויט די אַרבּיט, די יוגנט בענקט בכלל צו אַזאַ לעבן — און דאָס ווינקט פון הי- ליקן לאַנד.

איז עס תחילת געווען — אַ געוואַגטע פּרוואו בנות־הכשרה. מ-האָט גיקלאָ- ביי פאַרשידינע טירן, גיזוכט מי- הילף.

אָבער אויסהאַלטן האַלט מען זיך און עד היום, מיט אייגענע כּוחות.

די אויפזיכט האָט די בנות-צענטראַ- אין לאָדזש, וואָס גיט אַכטונג אַז עלימענטן וואָס קומען דאָ אַהער אונדז זאָלן זיין צוגעפּאַסט צו די גרוי- אויפגאַבן, וואָס שטייען אונדז פאַר און אַזאַלכע עלעמענטן האָבן מיר אַ- מיר האָבן דאָ בנות-פירערנס, אינטע- גענטע כּוחות — וואָס זענען דאָ אַהער געקומען געטריבן אויסשליסלעך פון אַנ- דעאַל פאַר אַ תורהדיק לעבן אין ארץ ישראל. פאַראַן אפילו עטלעכע אַזאַ- מיידלעך, וואָסהאָבן בכלל נישט קיין אַ- טיש פאַך אין זיי באַקומען געלט פון ה- היים — וואָס גייט אַריין אין ד- בשותפותדיקער קאַסע.

הודפס מתוך הארכיון היהודי

אבער ס'זענען דא אויכעט גאר ארימע חברות, פון ווארשע גופא, וואס זענען גיצוואונגין א טייל פון טאג אהיימצוגיין פארדינין, ווייל זיי גיבן חיונה די שוואכע עלטערן זייערע — און דאס איבריקע גייט אריין אין שותפות־קאסע. און זייער צושטייער איז באזונדערס אנגינומין זייער מחנה איז כולה קודש.

אט „אלף" מסירות־נפש.

אבער די אלע פארשידינע עלימענטן פארייניקט איין אידעאל.

מיט דיסציפלין איז אפילו שווערלעך ביי אונזערע צוברויזטע יוגנט — אבער איינציקווייז דערגרייכן מיר א סך אויכיט אויף דעם גיביט. זיי באציען זיך צום „ראש־הקיבוץ" מיט אכטונג און ליבשאפט, ווי צו א צענטראלע פיגור. ס־אנטוויקלט זיך א חוש פאר גיהארכזאמקייט.

אט „בית": משמעות.

איך קוק זיך ווייטער ארום.

אויף דער וואנט הענגט אן־ארביטס־פלאן.

דער ארביטס־טאג הייבט זיך אן פון 7.30 אויפשטיין ביז נאך 10 ביינאכט. אין דער מיט זענין דא פארשידינע הפסקות מיט דער באצייכינונג „פאר זיך" און לעקציעס. אין באזונדערע זמנים זענין באצייכנט אויף תפילה. שחרית, מנחה, מערב. אלץ קומט פאר בציאור און איז פארצייכנט אין סדר־היום. די שטימונג איז אזוי אין וא צן דורכגיזאפט מיט יידישקייט.

אט גימל: החרדיות לתורתנו.

אבער יא. מ'טאר זיך נישט לאזן פארפירן פון שטימונגין.

מיר דערזען — די נייי־מאשינין, די קאלטע מאשינין דערמאנין אין עפיס. ס'איז נישט קיין שול פון אבסטראקטע לימודים. ס'איז א הארטע לעבנס־שול פון ארביט.

מיר פרעגן זיך אויס וועגן פראקטישע ענינים.

מע רעכנט אונדז אויס מאדנע נעמין פון פארשידינע מינים שטיקערייען און נייארביט, וואס ווערן דא אלץ אויסגיפירט. מערעזשקיס, אבערלאק.

דער עיקר איז אבער, — אז ביי אזא ארביט — הלוואי אין זי נאר דא — פארדינט מין ביז פינף גילדן א טאג.

ס־ווערט גיפירט א פראפאגאנדע צו געבן ארביט די בנות־הכשרה. ס־ווערן גיטיילט פלוג־צעטלין צווישן די קינדער פון די בית־יעקב־שולן — זיי זאלן עס געבן אין דער היים.

אבער ליידער פארשטייען נאך נישט אלע רעליגיעזע פרויען זייער חוב צו שטיצן די הכשרה פון רעליגיעזע מיידלעך.

און דאך האלט זיך ברוך השם אלץ אויף מיט אייגינע כוחות פון די חברות־אפצאלונגין, ווען זיי קומין אן אויף די הכשרה.

די חברות, וואס קענין נישט קיין נייארביט — באשעפטיקן זיך אין דער ווירטשאפט. מע פארנעמט זיך אויכיט מיט פריוואטע מלאכות.

מע קומט אדורך מיט צוואנציק גילדן א טאג, אמאל פארדינט מין מער אמאל ווייניקער. מע שלאפט צוזאמין און מע עסט צוזאמין אין א גירוימע דירה — און מע קומט אדורך— מיט האפינונגין אויף דעם שפעטער.

אבער צונעמין מער קען מין שוין נישט. ס'איז ענג.

פאראן 23 (דריי און צוואנציק) מיטגלידערנס, צווישן זיי צען פון ווארשע. צונעמין נעמט מין פארשטענדלעך נאר מיטן ווילן פון די עלטערן. די עלטער איז צווישן 24—18 יאר.

און דא דרינגט מין פון אלע זייטן — מע זאל צונעמין פרישע חברות.

מיר טראכטן וועגן פארברייטערן די הכשרה מיט עופות־צוכט וכדומה אבער מיר ווארטן אויף מיטהילף פון די אפיציעלע אינסטאנצן.

איצט — וואסער פראבלעמין בעשעפטיקן די חברות?

— אוודאי איז ארץ־ישראל זייער שטענדיקער חלום.

ביי באמערקן עפיס א נישט־באקוועמלעכקייט — רופט זיך אן עמיץ פון די הכשרהיסטנס פארשעמט אזוי:

— אם ירצה השם אין ארץ־ישראל וועט שוין זיין בעסער...

דאס ווערט גיזאגט מיט אזוי פיל ערנצט און פיל יוגנטלעכן ברען. ס־קומין פאר הערן מיר ווייטער — אפטע שיחות און שבת־טישן.

מע מוז דאך אויפקלערן די חברות. זיי קומין דאך פון גאס. זיי האבן אין די אייגינע משפחה אנדערש־דענקנדע, מיט ציוניסטישע השקפות, וועגן גאולה און וועגן באדייט פון עליה.

מוז מין דאך זיי אויפקלערן מכוח דעם אלים — אונדזער קוק. און דאס גילונגט אונדז. דאס באוואוסטזיין פון אונדזערע אויפגאבן דרינגט אריין אין די הערצער.

אט האלט איך אין די האנט א העפט— אן־אויסארבייטונג פון א הכשרה־חבריה אויף דער טעמע: „ווי שטעל איך מיר פאר אונדזער לעבן אין ארץ־ישראל?" דרינין קלאפט די נייי־מאשינין מיר זיצן אין דער צווייטן שטוב און איך לייען:

אין הייליקן לאנד שטייען אונדז פאר גיפארן — מיר וועלן האבן שטארקע געגנער — געגנער פון דת.

מיר מוזן אבער גידענקין אונדזערע אויפגאבע ווער איז נאך אזא פאלק — וואס גאט איז אים גאנץ".

די פרייע עלימענטן זוכן נאר בלויז צו פארזיכערן דעם מאטעריעלן מצב. אבער מיר מוזן היטן דאס גייסטיקע־בויען, די קדושה, וואו ס־שטייט אין ישעיה:

ירושלים קלייד אן דיין שטארקייט, דיינע פראכט־קליידער...

מיר האבן אן־אויפגאבע צו עפינין די אויגן פון אונדזערע בלאנדזשינדיקע שוועסטער און זיי ווייזן דעם וועג צו ג—ט.

אזוי שרייבט א פשוטע חברה פון א הכשרה־מחנה ביי בנות־אגודת־ישראל.

די נייי־מאשינין האבן דרינין ווייטער גיקלאפט.

החרביות לתורתנו! המשמעת והמסירות אלה הם סיבות קבוצה.

יא, מיר קענין זיכער זיין אין דעם יונגין פרויען־דור וואס זייערע נשמות ווערן דא אויכגיהאמערט און ארביט און אין דערציאונג.

קיבוץ־הכשרה של יד בנות־אגודת־ישראל.

איינס,

אזוי איז דער נאמין.

הלוואי זאלן זיך די ציפערן מערן און פרוכפערן און אלע זאלן זיי זיין שטאפלין צו־עליה, צו אויפשטייג.

המשמעות היא הדרגה הראשונה לעליה.

און אין גידענק בוך האב איך אריינגישריבן אזוי:

„משמעת" גיהארכזאמקייט — האט צוויי טייטשן.

און „עליה" אויפשטייג האט צוויי טייטשן. הייסט עס אזוי: אויב איר וועט גיהארכן די גיבאטן פון ג—ט, וועט איר אויפשטייגן העכער, העכער...

און נישט „קיבוץ" זאל זיין אייער נאמין נאר אגוד „צונויפבונד", ווייל איר זענט צונויפגיבונדן מיט איין גידאנק. דער גידאנק פון אגודת ישראל

* * *

ווען מיר זענין ארויס אין דרויסן איז שוין גיווען פינצטער אין אשגיי־שטורים האט גייאגט אין פנים.

דער שטורים פון דער גאס — האט אונדז באגעגנט -- און דאס פינצטערקייט פון דער גאס.

אבער מיר האבן גיוואוסט אז אין דערמיט פון פינצטערניש אין שטורים שטייט אהיים פון ליכט און ווארימקייט פאר א יונג יידיש דור וואס זוכט דעם וועג—א היים... דעם וועג עולה צו זיין.

אליצור בן שדיאור

באזוכן אין די מחנות פון בנות־אגודת־ישראל אין ווארשע און מלאווע

ארכיון אסופות

מיטוואך פ' משפטים האט דער פרעזעס פון „אגודת ישראל" אין פוילן הרי"מ לעווין צוזאמין מיטן לייטער פון צ. ס. רעד. א"ג פרידנזאן באזוכט די בנות־מחנה אין ווארשע. פרל. גור־ארי' האט פאר די געסט גיגעבן אן־איבערבליק פון דער אנטוויקלונג פון דער מחנה, סיי פון איר גייסטיקער סיי פון איר עקאנאמישער ארביט. פרעזעס הר' יצחק מאיר לעווין האט אין א לענגערער רידנדער רעדע אנגיוויזן אויפן רעיון פון דער אגודה בנוגע ארץ ישראל, דערביי האט אויך ה' לעווין קאטעגאריש אפגילייקנט די ידיעות וואס האבן זיך באוויזן אין פארשידינע צייטונגין וועגן גרינגשעצנדע ארויסטרעטונגין פון גדולי התורה געגן דער רעליגיעזער יידישער טאכטער. פרעזעס לעווין איז אויך מבטיח אז ביי דער עליה קיין ארץ ישראל וועלן גינומין ווערן אין אכט די בנות־חברות און אין יעדער הינזיכט וועט זיך דערמיט גירעכנט ווערן.

די בנות־חברות שטעלן דאן פארשידינע פראגן און ה' לעווין באענטפערט אלע פראגן און מוטיקט די אנוועזנדע מיט ווארימע ווערטער.

*

מיטוואך פ' תרומה האבן די ה"ה בנימין מינץ און א"ג פרידנזאן באזוכט מלאווע אין שייכות מיט דער אקציע פארן מיליאן קאמפיין. גלייכצייטיק האבן די ה"ה באזוכט די בנות־מחנה אין מלאווע.

נאך דעם ווי דער גרינדער פון דער מחנה ה' פנחס מאנדריא באגריסט די געסט, האלטן רעדעס די ה"ה הרב סאקאלאווער (כארזשאלער רב) בנימין מינץ און א"ג פרידנזאן וועגן דער וויכטיקייט פון צוגרייטן זיך פון יידישע רעליגיעזע טעכטער קיין ארץ ישראל. די אנוועזנדע האבן גישטעלט פארשידינע פראגן דעם ה' מינץ וועגן די אויסזיכטן פון „בנות" אין ארץ ישראל. ה' מינץ האט גיזאגט אז די פערספעקטיוון זענין זייער גוטע, אבער מע מוז גרייט זיין אויף נסיונות...

הודפס מתוך הארכיון היהודי

פון דער פראווינץ

קויל. חמשה עשר בשבט האבן מיר איינגיארדנט בײַ דער אנוועזנהייט פון א גרעסערע צאָל פרויען און ב"י שילערנס א פייערלעכע אקאַדעמיע. די חגיגה עפנט אונדזער ח. לערערן פרל. אלשטיין מיט א זייער גילונגיניעם רעפעראט וועגן דער באדייטונג פון חמשה עשר. דאן זענען געווען דיאלאגן, דעקלאמאציעס און רעפעראטן. די קינדער באקומען חמשה עשר-אויבס און אונטער פרייליכע געזאנגען ווערט די אקאַדעמיע געשלאסן. פ' יתרו האט די בנות-ארג. איינגיארדנט א ליטערארישן אוונט אויף וועלכן ס'-האבן גיהאלטן רעפעראטן לערערן פרל. אלשטיין, פרל. שטייער, פרל. ראטפעלד, פרל. פרענקל און מיטן בנות-הימן ווערט דער אוונט פארענדיקט. מיט די בתי'-גרופע, וועלכע האט זיך ביי אונדז לעצטנס געשאפן פירן אָן אלס מחנכות פרל. בראנד און פרל. שטייער.

א בנותקע

לאסק. זונטיק פ' בשלח איז פארגיקומען אין אונדזער שטאט אַן-אלגימיינע פרויען-פארזאמלונג בײַ דער באטייליקונג פון דער פרעלעגענטן, וואס דער צ. ס. האט אונדז דעלעגירט פרל. א. זנאמיראווסקא. די פארזאמלונג עפנט לערערן פרל. וואלדליפרעגט, וועלכע באגריסט די אנוועזנדע און דעם ל. גאסט פרל. זנאמיראווסקא, זי גיט אויך איבער גלייכצייטיק א באריכט פון די טעטיקייט ביז יעצט און רופט די פאר-זאמלטע צו באציען זיך ערנסט צו די הויכע אויפגאבן וועלכע שטייען פאר אונדז פאר. נאך דעם ווי פרל. וויינגאס רעט אייניקע ווערטער וועגן פרל. זנאמיראווסקא, אלס איינע, וועלכע איז מקריב אירע יינגע כוחות פאר „בנות", באקומט ס'-ווארט צו איר רעפעראט פרל. זנאמיראווסקא א. ד. ט. דער מהות פון דער אלטער קולטור אלס ביישפיל פאר די געגנווארטיקע. די רעדנערן רעט וועגן אונדזער הערלעכן עבר, אנווייזנדיק דערביי אויף דעם כוח פון קיום פון יידישן פאלק אלס עם קדוש, עם סגלה וממלכת כהנים און אין פארגלייך מיט די פאלטשע אידעען, וועלכע האבן ארומגינומען א טייל יידישע מאסן וואס באהאלטן זיך אונטערן מאנטל פון פוסטן נאציאנאליזם און אינהאלטסלאזן סאציאליזם מיט זיינע פארמען ווייל די תורה הקדושה אנערקענט נישט דאס זיך צופאסן צו דער צייט, זי איז אייביק און נאר אין איר דערפילונג גיפינט מען אמתדיק גליק און לעבנס-כוח. די רעדנערן רופט אלזא צו מעשים פארן רעליגיעזן באוווסטזיין, דאס שטיצן די ב"י שול, אריינטרעטן אין די בנות-רייען און ווערט באשאנקען מיט אפלאדיסמענטן. מ'-איז אויך צוגיטרעטן צו פראקטישע מעשים ווי: גרינדן א פרויען-פארבאנד „יהודית", דאס פאר-גרעסערן דאס ב"י לאקאל, אויפקלערן די וויכ-טיקייט פון פרעסע פארשפרייטן, ווערבירן ב"י שילערנס, די באדייטונג פון תרומת חברה. אין יהודית-פארבאנד האבן זיך באלד דעקלארירט א גרעסערע צאל פרויען. נאך דעם האבן מיר אפ-גיהאלטן א זיצונג, אויף וועלכע ס'-איז באשלאסן גיווארן, די פלענער אין לעבן צו רעאליזירן. פרל. וואלדליפרעגט דאנקט דער פרעלעגענטן ווי אויך די ח. פארזאמלטע, בכלל האט פרל. זנאמיראווסקיס באזוך אריינגיברענגט אויפלעבונג און רוח חיים פאר ב"י און בנות אויף אלע גי-ביטן און נאך דעם ווי מיר פארברענגען אינטים מיט דער אינסטרוקטארן ביז שפעט אין דער נאכט, גיזעגנען מיר זיך ביי א גיהויבינער שטי-מונג. פרל. זנאמיראווסקא דאנקט אויך דער ח. לערערן און „בנות" פארן מוסטערהאפטן צוגרייטן פונים אוונט.

א לאסקערן

לעסקא. חנוכה האט אונדזער שול און בנות פאראנשטאלטעט אַן-אימפאזאנטן חנוכה-אוונט אונטער דער לייטונג פון אונדזער ח. לערערן פרל. ק. שטראך, עס זענען פארגיקומען דיאלאגן, דעקלאמאציעס א. א. וו. ביי דער גילעגנהייט איז אויך געשאפן גיווארן א גיוויסע סומע פארן קרן הישוב נאך די חגיגה קומט דאן פאר א באנקעט און ביי רייך-סערווירטע טישן האבן מיר פריי-לעך פארברענגט. אייניקע חברות האבן רעפעריט איבער דער באדייטונג פון חנוכה. ביי לשנה הבאה-אויסרופן ווערט די חגיגה פארענדיקט. דערביי דריקן מיר אויס א הערצלעכן דאנק דער ח. לערערן פרל. שטראך פאר דעם מוס-טערהאפטן אדורכפירן די חנוכה-פייערונג און בכלל פאר אירע לייסטונגען לטובת בית יעקב און בנות.

א בנות חברה

טאמאשאוו-מאז. מיטן אנקומען אין אונדזער שטאט פון לערערן פרל פויארא איז אריינגיטרעטן אַן-אויפלעבונג אין אונדזער בנות-ארגאניזאציע, נאך דעם ווי זי איז גיוועזן אזוי שוואך טעטיק. לערערן פרל. פויארא ערטיילט אונדז לעקציעס און אינטערעסירט זיך בכלל אונדז גייסטיק צו פלעגן, פון וואס מיר זענען זייער צופרידן. חנוכה איז אדאנק דער לערערן פויארא איינגיארדנט גיווארן א פייער-ליכע אקאדעמיע אין צוזאמענהאנג מיטן 50-יע-ריקן יובילעאום פון פרוי שענירער. די ב"י שילערן רעדן אין אנפאנג די באדייטונג פון חנוכה. זיי שילדערן די אמאליקע העלדן און מיט שטאלץ זאגן זיי זיך ארויס בעגן דער אסימי-לאציע-שטראם, וואס איז היינט אין דער יידי-שער גאס. דאן טרעטן ארויס מיט רעפעראטן די חברות: פרוי כעלמער — „וואס איז פאר אונדז בנות", א צווייטע חברה רעט ארום די פערזענ-ליכקייט פון פרוי שענירער און איר שאפן, און נאך דעם ווי ס'-רעדן די חברות: אייכנבוים און קאוואלאווסקא, בעמט דאס ווארט ביי זייער א גי-הויבינער שטימונג פרל. פויארא. זי האלט א גייסטרייכן רעפעראט וועגן יהודות, וועגן דער יובילארן און וועגן נאך א ריי וויכטיקע ענינים. מיר דאנקען דער פרל. פויארא פאר איר אפפער-וויליקייט פאר אונדזער ארגאניזאציע, און מיר ווינטשן איר הצלחה און איר ווייטערדיקער ארביט.

א טאמאשאווערן

דובעצק. חנוכה איז אין אונדזער ב"י שול גי-וועזן א אוונט פאר די תלמידות און די עלטערן פון די תלמידות. פרל. קרייטנער האט אנגיפירט מיט די פארשטעלונג, אויסגי-פירט דורך די קינדער, די חגיגה האט זיך אנ-גיהויבן מיט חנוכה-ליכט-צינדן און דאס כאר זינגט הנרות הללו. דאן האלט די ח. לערערן א רעפעראט, וואס האט די פארזאמלטע שטארק באַ-גייסטערט. צום שלוס האט א שילערן פון 4-טן קורס פרדל אנפאנג גיהאלטן א רעפעראט „א יאר בית יעקב", וואס עס האט גימאכט אויף די על-טערן זייער א גוטן רושם.

א דובעצקערן

סטערצאוו. אדאנק די איניציאטיוו פון עטליכע אגודיסטן, איז נאך א לענגערע הפסקה ווידער גיעפנט גיווארן די ב"י שול אין אונדזער שטאט, אלס לערערן איז אנגאזשירט גיווארן פרל. צ. זינגער, וועלכע האט במשך א קורצע צייט גיווינען אלימענס סימפאטיע און אנערקענונג. ח"ע בשבט איז גיוועזן א פייערונג ביי דער „בנות". די חגיגה עפנט פרל. גארדאן און נאך דעם ווי די לערערן זינגער האלט א שיינעם רעפעראט וועגן ח"ע, רעט אויך די חברה חנה האלפערן און ס'-זענען גיווארן אויסגיפירט דעק-לאמאציעס און גיזאנג-נומערן דורך בתי'. שפעט אין אוונט איז די חגיגה פארענדיקט גיווארן.

א בנות חברה

באשעלסק. זייער אימפאזאנט איז ביי אונדז אויסגיפאלן די חגיגה לכבוד דעם 5-טן חנוכה-ליכטל. אין דער פייערונג האבן אנטייל גינומען די פראמינענטסטע פרויען פון שטאט און אונדזער ח. לערערן פרל. טקאטש. לערערן טקאטש האלט אַן-אינהאלטס-רייכן רעפעראט און ס'-קומען פאר: דיאלאגן, מאנאלאגן, טענץ אויסגיפירט דורך די קל. קינדער. צוו. אנד. האבן זיך אויסגיצייכנט די שילערנס ווייגבארטן, קראוויעצקא, עס האט אויך גירעט די שילערן חי' קופערשטיין. ביי שיין סערווירטע טישן האבן מיר פארברענגט ביז שפעט אין דער נאכט. אדאנק פארן צוהעלפן איינארדנען דעם אוונט פארדינען פרל. דאמב און די שילערנס: מרים גאלדוואסער, וויינבערג, איי-זענבערג, זלאטשעווסקא.

בת-ציון

טורבין. כ"ח טבת האט אונדזער שטאט גיהאט צו גאסט די ח' שעפערן פון ב"י בי-דאנק פרוי שרה שענירער. פרוי שענירער האט דא גיווילט קנאפע 6 טאג און האט במשך דער צייט פיל אויפגיטון צוו. אנד. אדורכגיפירט א בחינה אין ב"י-שול, מיט וועלכע ס'-פירט אן אונדזער באליבטע לערערן פרל. שאפיר. ס'-איז אויך גיוועזן א מאסן-מיטינג אויף וועלכע ס'-זענען ארויסגיטרעטן מיט רעפעראטן פרל. שאפיר, פרוי שענירער און א ריי ב"י קינדער. פרוי שענירערס ווערטער האבן אלימען טיף גירירט. שפעטער איז אויך גיוועזן א גימיטלעכער באנקעט אין ב"י-שול און מיט פרוי שענירער פארברענגט ביז אין דער פרי. אונטערן גיזאנג פון „וטהר לבנו" און לשנה הבאה אויסרופן, פארלאזן מיר דאס ב"י לאקאל. מיר דריקן דא אויס פון דעם ארט דער ח. פרוי שענירער א הארציקן דאנק פאר איר באזוך ביי אונדז. אויך אונדזער בנות-ארג. פירט א לעבהאפטע טעטיקייט אויף אלע גיביטן. ס'-קו-מען אפט פאר שיעורים. חברות-שמועסן און ביי אלים העלפט מיט אונדזער לערערן פרל. שאפיר פארוואס מיר דריקן איר אויס א הארציקן יישר-כוח.

פ. ק—מאן

דאמבראווע. (גאליציען): די היגע ב"י שול אנטוויקלט זיך זייער גוט זי ציילט 120 קינדער (כ"י) אדאנק דער אונערמידלעכער ארבייט פון אונדזער ח. לערערן פרל. קעלגער (רימאנאוו). אויך די היגע בנות-ארג. ארבייט גאנץ אינטענסיוו ס'-קומען פאר שיעורים פון תנ"ך גישיכטע יהדות א"א. דעם פארגאנגענעם חנוכה איז פאראנשטאלטעט גיווארן דורכן היגן ב"י א „יהודית" פארשטעלונג, וועלכע איז אראפ מיט דערפאלג. ס'-זענען אנוועזנד גיוועזן די ח. פרויען פון שטאט און פרל. קעלגער האט אויך גיהאלטן א רעפעראט מענינא דיומא. מיר דאנקען דער ח. לערערן פרל. קעלגער פאר איר גי-טרייער ארבייט ביים אוועקשטעלן די שול אויף איר גיהעריקער הויך, א באזונדערן דאנק פאר-דינען אויך די בנות-חברות שרה קנאבלאך און סימא שפאטץ פאר זייערע לייסטונגען לטובת ב"י.

פארוו. ב"י

כעלם. זונטיק כ"ד טבת אין אוונט האט איינ-גיארדנט אונדזער בתי' און בנות א פייערלעכע אקאדעמיע לכבוד די 45-טע יאר צייט פון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל. נאכן עפינען דעם אוונט מיטן זינגען דעם הימן האלט א רע-פעראט וועגן דער פערזענלעכקייט פון רש"ר הירש און זיין לעבן און שאפן — די שילערן ה. בראדזיצקא. זי האט צוו. אנד. אנגיוויזן אויף די השפעה פון הרש"ר הירש צום שאפן פון אגודת ישראל און אזוי ארום זענען מיר איבערגיגאנגען צו א פרייער לעבהאפטער דיסקוסיע איבער דער פארגיקומענער לאנדס-קאנפערענץ פון „אגודת ישראל" אין וועלכער עס זענען באהאנדלט גי-ווארן די גיהאלטענע רעפעראטן, רעזאלוציעס און בפרט וועגן דער קרן-הישוב-אקציע. גלייך אויפן ארט איז גיזאמלט גיווארן פארן „קרן הישוב". צום שלוס איז אויך ברייט ארומגירעדט גיווארן די וויכטיקייט פון פארשפרייטן די ארט. פרעסע און ספעציעל דעם ב"י-זשורנאל, אלס איינציקער ארגאן פאר ב"י און בנות. נאכן אפ-זינגען דעם בנות-הימן האבן אלע טיף-בירייכטע און ביי א גיהויבינער שטימונג פארלאזט דעם שול-בנין.

ד. ג—באי

קראשניק. מוצש"ק יתרו האט די היגע ב"י שול און בנות אגו"י גיפייערט דעם 5-יעריקן יובילעאום פון זייער עקזיסטענץ. אין דער חגיגה האבן זיך באטייליקט אויסער די בנות-חברות 200 איינגילאדינע פרויען, עס זענען גי-האלטן גיווארן באגריסונגען און רעפעראטן דורך דער ח. לערערן פרל. וויזנפעלד, בנות-פארז. פרל. ווייסבראט און אנדערע, וועלכע זענען באַ-גלייט גיווארן מיט רוישנדע אוואציעס און אויס-רופן לכבוד די גרינדער און עסקנים פון היגן ב"י און דער לערערן וויזנפעלד. דאן ווערן אלע אנטיילנעמערינס דעקארירט מיט א ספעציעלן זשעטאן, ספעציעל גימאכט לכבוד דעם יובילע-אום. ביי סערווירטע טישן שליסט די חגיגה מיט הארציקע ווערטער פרל. וויזנפעלד, און לאנג, לאנג וועט דער אוונט זיין איינגיקריצט אין זכרון צומארגנס איז די יובילעאום-פייערונג גיווען פאר בתיה. אויך דא איז די שטימונג א גיהויבי-נע, א באגייסטערטע אין לשער. באזונדערס זענען דא גיוועזן אינטעריסאנט די אריגינעלע און הארציקע באגריסונגען פון די ערשטע ב"י שי-לערנס. ביי סערווירטע טישן פארברענגט מען ביז אין דער שפעטער נאכט אריין. די קראשניקער פרויען וועלן פון יעצט אן וויסן אפשאצן דאס חשיבות פון ב"י און בנות און מיר האפן אז אונדזער אידעאל וועט נאך שטארקער אריינ-דרינגען אין די הערצער פון דער היגער יידישער באפעלקערונג.

ו. מ. ר.

בלאשקי. מיטן אנקומען אין אונדזער שטאט פון פרל. ב. ווייסקאל איז אריינגיטרעטן א שטארקע אויפלעבונג אין אונדזער ארגאני-זאציע. זי האט בכלל רעארגאניזירט דעם סדר פון דער ארבייט און גישאפן קאמיסיעס פאר: פרעסע, פינאנץ, „קרן-הישוב" „ווירטשאפט" א. א. וו. עס ווערן איינגיארדנט פארזאמלונגען, שמועסן, לעקציעס און סדרה-פארטראגן יעדן שבת צו-נאכטס. שבת-חנוכה איז גיוועזן א גרויסע מאסן-פארזאמלונגין פון פרויען פרל. ווייסקאל האלט א אינהאלטס-רייכן רעפעראט וועגן דעם באטייט פון חנוכה פאר דער יידי-שער פרוי. דער נאך איז גיוועזן א עלטערן-קאנפע-רענץ פון די ב"י שילערנס. עס זענען באהאנדלט גי-ווארן אויף איר וויכטיקע שול-פראגן א. ד. גל. מוצש"ק מקץ האבן מיר „בנות" איינגיארדנט א חנוכה-אוונט. מיר דריקן אויס די קראקאווער לייטונג פון ב"י א יישר כוח פאר זייער באמיאונג מיטן שיקן אונדז אזא טיכטיקע לערערן, וועלכע האט במשך דער קורצער צייט פון איר דא זיין פיל אויפגי-טון פאר ב"י און בנות. מיר דאנקען אויך דער ח. לערערן פון דעם ארט פאר איר אפפערווי-ליקייט אונדזער ארגאניזאציע אוועקצושטעלן אויף א גיהעריקער מדריגה און ווינטשן איר הצלחה און איר ווייטערדיקער ארבייט.

א בנותקע

„אלבום ישיבת חכמי לובלין"

א זאמלונג פון 40 בילדער פון ישיבה-לעבן, אויספירליכע ביאגראפיע פון לובלינער רב זצ"ל היסטארישע באשרייבונג פון דער פאמיליע שפירא 36 זייטן. זשורנאל פארמאט, קרייד-פאפיר, פרייז אנשטאט 2 זל, נאר 1 זל. — צו באקומען לויט אדרעס:

ב. גורמאן, ווארשא, מיראווסקא 9 וו. 04

גיט ארביט און באשעפטיקונג אונדזערע רעליגיעזע שוועסטער!

אפעל צו דער ארטאדאקסישער גיזעלשאפט!

די דחקות און נויט, וואס פארכאפט טאג אויף טאג אלץ ברייטערע קרייזן פון דער יידישער באפעלקערונג טרעפט אויך זער שווער און מוראדיק דער יידישער רעליגיעזער טאכטער.

דער פרנסה־קריזיס און די שרעקלעכע ירידה פון דער יידישער עקאנאמיק האט שוין פון לאנג אוממעגלעך גימאכט דעם גרעסטן רוב פון די יידישע דערוואקסינע טעכטער צו קענען אויסגיהאלטן ווערן פון זייערע עלטערן. טויזנטער יידישע רעליגיעזע מיידלעך מוזן זיך אליין פארדינען אויף זייער ברויט, פון די קליינע שטעטלעך וואנדערן אויס אין די הונדערטער אין גרויסע שטעט צו גיפונין ארביט און באשעפטיקונג, כדי צו קענין זיך מפרנס זיין בכבוד.

אויף די אלע נויט־ליידנדע און באשעפטיקונגס־לאזע יידישע מיידלעך, לאקערן פארשידינע נעצן, ס־גיבן זיך אן אלס זייערע אפוטרופסים פארטייען מכל המינים, און ליידער אפילו דעמאראליזירנדע עלימענטן און נאר יחידות טוען ביישטיין דעם שווערן נסיון צו הונגערן און בלייבן ביי זייער רעליגיעזיטעט און יידישקייט.

לעצטנס א דאנק די גישאפינע פארמיטלונג־שטעלעס ביי די בנות־ארגאניזאציעס אין גרעסערע שטעט, ווערט דער עקאנאמישער מצב פון די יידישע רעליגיעזע טעכטער א ביסל גילינדערט און עס איז אונדזער הייליקער חוב די דאזיקע ארביט פארטצוזעצן מיט די ענערגישסטע כוחות און ברייטסטער מיטהילף.

מיר ווענדן זיך דעריבער צו אלע גישעפט־ און ארביט־אונטערנעמונגען, וואס זעבין אין די הענט פון ארטאדאקסישע בעלי־בתים, ווי אויך צו אלע יידישע בעל־ביתטעס, וואס נייטיקן זיך אין וועלכע עס איז מענטשן צו באשעפטיקן, צוצונעמען נאר חברות פון בנות־אגודת־ישראל.

צווישן די בנות־חברות גיפונין זיך אלערליי קרעפטן אויף ארביט און באשעפטיקונג קוואליפיצירטע ארביטערנס פון פארשידינע פאכן, דערונטער אויך רוטינירטע בוכהאלטערקיס, גישעפטס־פירערנס, דערציערנס און סתם פעאיקע ארביטזאמע מיידלעך, וואס ווילן זיך אפגעבן יעדער ארט ארביט.

מיר אפעלירן צו דער גאנצער ארטאדאקסישער גיזעלשאפט צו קומין צו הילף די שטאלצע רעליגיעזע יידישע טעכטער און ווען עס ווענט זיך צו אייך א יידישע טאכטער מיט איר בנות־דאקומענט, א תרומת־חברה, גיט איר ארביט און באשעפטיקונג.

ארכיון תקופות
הארכיון היהודי

ווענט אייך אין יעדן ארט אין די פארמיטלונגס־שטעלעס ביי די בנות־אגודת־ישראל ארגניזאציעס און פאדערט צו יעדער ארביט און באשעפטיקונג נאר חברות פון בנות־אגודת־ישראל.

איר קענט זיך אויך ווענדן אין דעם הויפט־ביורע פון די פארמיטלונגס־שטעלעס ביי דער בנות־צענטראלע אין לאדזש.

גידענקט אייער חוב צו העלפן די בנות־ישראל, וואס זעניז גיטריי צום אלוקי־ישראל!

צענטראלע „בנות־אגודת־ישראל“ אין פוילן

לאדזש, טבת תרצ״ד.

אדרעסן פון אונדזערע פארמיטלונגס־שטעלעס:

הויפט־ביורא—צענטראלע „בנות“ לאדזש, קילינסקי 44	„בנות“ אין קראקא — אגוסטיאנסקא 30	„בנות“ אין קיעלץ — פיעטרקאווער 29
לאקאלע „בנות“ אין לאדזש — פאלודניאווא 20	„בנות“ אין ווילנע — מאלאדטארטאקי 14	„בנות“ אין בענדין — ריבנא 5
„בנות“ אין ווארשע — טווארדע 35	„בנות“ אין לעמבערג — בראיעראווסקא 20	„בנות“ אין סאסנאוויעץ — טשיסטא 9
„בנות—מתנה אין ווארשא — מלאצינסקא 13	„בנות“ אין לובלין — לעווערטאווער—גאס 7	„בנות“ אין ביאליסטאק — קאלושינסקא 15

אינם הויפט־ביורא אין לאדז קען מען זיך אויך ווענדן שריפטלעך, נאר עס מוז זיין בייגילייגט א מארקע אויף ענטפער.

די ארגאניזאציעס וואס ווילן באקומין צוגישיקט א גרעסערע צאל די דאזיקע אויפרופן צופארשפרייטן, דארפן זיי זיך דערוועגן ווענדן אין אונדזער הויפט־ביורע.

אדרעס פון דער בנות־צענטראלע פאר בריוו: Centrala „Bnos“ Łódź, skrz. poczt. 146

הודפס מתוך הארכיון היהודי

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem. פרייז 60 גראשן.

BAJS JAKOW ŁÓDŹ, 28 Lutego 1934 r. **zeszyt 113.**

Adres Redakcji: „BAJS JAKOW" Łódź, Kilińskiego 44. TELEFON 109-77. P. K. O. 67.795.

טורעק. ביי דער אנוועזנהייט פון פרויען-קאמי-טעט און בנות-סימפאטיקערנס איז מוצש״ק פ׳ וישב פארגיקומין אונדזער אלגימיינע יערליכע פארזאמלונג אונטערן פארזיץ פון פרל. פ. שטארקמאן, אלס ערן-פארז. ווערט איינגילאדן הרבנית היגדע ווענגראוו. פרל. שטארקמאן באגריסט די אנוועזנדע און צוו. אנד. אפעלירט זי צום פרויען-קאמיטעט דאס זיי זאלן זיך מער פאר-אינטערעסירן מיט דער ב״י שול. זי ווענדט זיך אויך צו דער יוגנט-גרופע וועגן זייערע איצטיקע איפגאבן. דאן נעמט ס-ווארט די ה. לערערן פרל. פרוזשיינסקא, וועלכע באגריסט די גענע-ראל-פארזאמלונג און האלט דערביי. אנ-אינהאלטס רייכן רעפעראט אין וועלכן זי דריקט אויך אויס איר צופרידנהייט צוזעענדיק ביי אונדז א פרוכטבארע טעטיקייט א. ג. פון דער יוגנט-גרופע באגריסט רבקה ראזענבערג, וועלכע ערקלערט פייערליך פארטצו-זעצן דעם קאמף. פאר אונדזערע אידעאלן ס-גיבן אפ באריכטן וועגן פארשידינע ארביטן במשך דעם יאר צ״ג די חברות: פויגלראטה, חנה מרגליות, ה. ראזענ-בערג, טויבע ליכטענבוים, גאלדע בריקס, פריי-דע פארעמבסקא, טויבע אבראמאוויטש, און שרה זאממער. אין די באריכטן ווערט צוו. אנד. אפע-לירט צו די בנות חברות און פרויען-קאמיטעט צו אבאנירן דעם איינציקן ארט. פרויען-זשורנאל „ב״י" און דאס יידישע „טאג-בלאט" און וועגן שטיצן דעם קרן-הישוב. ס-קומט דאן פאר אנ-אלגימיינע דיסקוסיע און ס-ווערן ארויסגערוקט א ריי פאר-שלאגן. אין צוזאמינהאנג מיט די ווייטערדיקע ארביטן אויפן קומינדיקן יאר. דאן קומט אויך פאר די איבערדעקלארירונג פון די נייע יוגנט גרופע. עס ווערט גיוועלט א פרישע פארוואלטונג פון פאלגענדע פערזאנין: פארז. — פאלי שטארק-מאן, מירל זאממער, חנה מרגליות, פויגל ראטה, שרה זאממער, גיטל טאובע און גאלדע ברוקס. צום שלוס רעט מירל זאממער, וועלכע דערמאנט די גרויסע פארדינסטן פון אונדזער גיוו. ל. לערערן פרל. גרינבערג במשך איר 4 יאר אר-ביט פאר אונדזער באוועגונג ווי אויך דאנקט זי דעם ח׳ ה׳ קיר׳שבוים פאר זיינע פארטראגן מיט וועלכע ער האט אונדז באשאנקען. זי דריקט אויך דערביי אויס די האפינונג אז די פריש אנ-גיקומינע לערערן פרוזשיינסקא, וועט אונדז צו העלפן צו שטייגן גייסטיק וואס אמאל העכער. שפעט ביינאכט האט די פארזיצערן ביי א בא-גייסטערטער שטימונג די פארזאמלונג גישלאסן.

א בנותקע

בייטש. (גאליציען) אין חודש טבת האט זיך די היגע בנות-ארגאניזאציע רעארגא-ניזירט, הגם די צאל מיטגלידערנס זענין נאך נישט צופרידנשטעלנד. די „בנות" ווערט אנגי-פירט דורך דער לערערן פרל. לאנגזאם. ס-קומיז פאר שיעורים, לעקציעס, פארטראגן, צו וועלכע די לערערן טראגט צו א גרויסן באשטייער. אפט ווערן פארבעטן צו אונדזערע אימפרעזן די בנות ארגאניזאציעס פון שכנותדיקע שטעט ווי גארליץ, יאסלא. אויך מיר רעוואנזשירן זיך מיט אוג-זערס א באזוך ביי זיי. די דאזיקע צוזאמינקונפטן ברענגין נוצן און תועלת אונדזער ארביט. אונד-זער „בנות" העלפט אויך צו דער בית יעקב-שול אין זייערע האנט-ארביט, איין מאל אין דער וואך. די קינדער זענין דערפון זייער צופרידן און צוליב דעם שטארקט זיך די התקרבות פון די קינדער צום בית יעקב און צו די „בנות".

א בנותקע

בלוניע. איינדרוקספול איז אויסגיפאלן די חגיגה לכבוד דעם סיום פון ספר בראשית איינגיארדנט דורך די שילערנס פון 5-טן קורס בית יעקב. ביי שיין סערווירטע טישן, און ביי דער אנוועזנהייט פון דער בית יעקב פא.-וואל-טונג, עלטערן פון די תלמידות און געסט איז די חגינה פארגיקומין. די שילערנס האבן זעלטן-שיין מסיים גיוועזן דאס ספר בראשית און גוט גיענט-פערט אויף אלע גישטעלטע פראגן. אויף דער פייערונג איז אויך פארגיקומין די אפיציעלע גרינדונג פון דער בנות-ארגאניזאציע וואס איז שייכות דערמיט זענין גיהאלטן גיווארן רעפע-ראטן און באגריסונגין. נאך דעם רעט אונדזער ה. לערערן פרל. א. פוקס. זי אפעלירט צו די קינדער זיך פעסט צו האלטן אין די ראמין פון בית יעקב און זיי זאלן זיך באמיען דאס זייערע מעשים זאלן זיין אין איינקלאנג מיט די מעשים פון אונדזערע טייערע אמהות. דאן נעמין זיך אלע אן פאר די הענט טאנצן און זינגין מיט גרויס באגייסטערונג וטהר לבנו. מיט חזק-אויס-רופן ווערט די חגיגה גישלאסן.

א אנוועזנדע

ביאלע-ראווסקע. נאך פ׳ וישב איז גיוועזן די אלגימיינע יערלעכע-פארזאמ-לונג פון „בנות" ביים ערעפנין האט אונדזער ה. לערערן מספיד גיוועזן דעם לובלינער רב זצ״ל און די איבריקע צהיי גדולים, וואס דער כלל ישראל האט לעצטנס פארלוירן. פרל. בענדזל האט בירעט וועגן ארץ ישראל ענינים, פרל. מענטשיק וועגן חנוכה, און פרל. יוטא האמער וועגן דער וויכ-טיקייט פון דער ארטאדאקסישער פרעסע, נאך דעם ווי ס-האלט אנ-אינהאלטס-רייכן רעפעראט די ה. לערערן פרל. בייטנער, גיט אפ א באריכט פון דער טעטיקייט במשך דעם יאר צ״ג דאס פארוואלטונג און מ-איז צוגיטרעטן צו וועלן א נייע פארוואלטונג. די פארוואלטונג באשטייט איצט פון: פאר. צ. לערערן בייטנער, וויצע—ג. בענדזעל, סעקרע-ארן — מ. זימער, קאס. — ש. וועבער, ביבל — יוטא מענטשיק, ווי אויך א פרעסע-קאמיסיע און א קרן-הישוב-קאמיסיע. פ׳ שמות האט דער פערדער קורס ב״י גיפייערט א סיום אויף ספר בראשית, צו וועלכן ס-זענין גי-ווען פארבעטן די יונגערע „בנות" און די שוטרות פון בתיה. לערערן בייטנער האט גיעפנט די חגיגה מיט א שיינער איינלייטונגס-רעדע, און נאך דעם האבן די קינדער ערקלערט א סך שטעלן פון ספר בראשית זייער גילונגין. די פייערונג איז אויסגיפאלן גאנץ אימפאזאנט און-טער פרייליכע גיזאנגין און לשנה הבאה-אויס-רופן איז די חגיגה פארענדיקט גיווארן.

א בנותקע

מזל-טוב

צו דער פארלאבונג פון אונדזער ליבער לערערן
שרה מישקאווסקא ווינטשן מיר פיל גליק.

דאמבראווא **בית יעקב-שילערנס**

להמורה המצוינת בעלת כשרונות נעלות ומדות תרומיות ומוכתרת בנמוסי יהדותית עלית על כלנה מ׳ **שרה מישקובסקי** תחי׳ בת הרב הגאון פאר הדור נזר הרבנים ר׳ חזקי׳ יוסף אב״ד דקרינקי, הנני מגיש בזה ברכת מזל-טוב לבבית לרגלי בואה בברית האירוסין עם הרב **יצחק דובלין** נ״י מביליסטוק. והנני מאחל להם שהשמש המלטפת זו שהתראה על אופק שמי חייהם החדשה תלך ותאיר להם בכל הודה, ותלוה להם בכל דרכיהם תמיד.

חבר הועד „בית יעקב"
דומברובה-גור. **אברהם מיודובניק**

צו דער פארלאבונג פון פרל. **ח. אונגער** (לאדזש) מיט ה׳ **שמעון ניסן יאנקילעוויטש** (קאליש) און פרל. **אסתר גרין** (וויעלון) מיט ה׳ **אברהם הענין בעססער** (וויעלון) ווינטש איך א הארציקן מזל-טוב. זאל אייער צוקונפט זיין א קייט פון אייביק גליק און צופרידנהייט.

לערערן פון בית יעקב
חיעלון **מאשע צעדערבוים**

א ברכה-פולן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער טיכ-טיקע מיטארביטערן פרל. **ב. וויל** (זאוויערציע) צו איר חתונת מיט ה׳ **מ. ליפשיץ** (סטרזעמיע-שיץ) זאל השי״ת אייך בענטשן מיט א סך הצלחה און איר זאלט בויען אייער צוקונפט אין גייסט פון אונדזער אידעאל אין אונדזער הייליקן לאנד.

לערערן מ. ווייספעלנער
זאוויערציע **בנות אגודת ישראל**

ברכת מז״ט חמה ונלבבה אני מאחל לידידי חיקר והנעלה מוכתר בנימוסין מר **ישראל וואלמאן** נ״י מאסטרובה לארושיו.

ישראל יאנאווסקי

על ידי זיקי החשמל, היוצאים מלבינו, תעופר ברכתינו להרבנית מרים ווינגארטן לנשואי בנה, הרב **אבא** עם ב״ג **מיניא גרינבערג**. הכרם יתן פריו לברכה ולצדקה ברוח ישראל סבא.

המברכות: **איטקע קופערמאן**
לוביישוב **פייגל בורשטין, פייגל לעווין**

צו דער התונה פון אונדזער בנות חברה **מ. קאן** מיט **מ. פייולאוויטש** און צו די תנאים-ס פון ח׳ **מ. שווייצער** מיט **ה. ראזענצווייג**, ח׳ **עלבוים** מיט ה׳ **בינענשטאק** און **ד. ערנסט** מיט ה׳ **פרעזעראוויטש** א הרציקן מזל-טוב, און פיל ברכות ווינטשן.

לערערן פ. נאשעלסקא,
סאסנאוויעץ **בנות אגודת ישראל**

א ברכה-פולן מזל-טוב ווינטשן מיר אונדזער מיט-גלידערן פרל. **לאה קלאפהאלץ** צו איר פאר-לאבונג מיט ה׳ **מנחם דוד ראזענפעלד** (באבניע). זאל דער אלמעכטיקער אייער צוקונפט מיט הימליש גליק און צופרידנהייט בענטשן.

בנות אגודת ישראל
לערערן קליין

מיין ח׳ סעמינאר חברטע **רבקה טשערניק** (לאדזש), צו איר חתונה א הערצליכן מזל טוב ווינטשט

רבקה ראזענבערג, הארעוויץ
שידלאוויעץ

צו די תתונות פון אונדזערע חברות לערערן פרל. **טאובע** מיט ה׳ **שטיין** (גארוואלין) **בלימע נוסבוים** מיט ה׳ **גרענצל** (זד.-וואלע) **מירל שטייער** מיט ה׳ **ערדינאסט** (זד.-וואלע), **שרה פירשטענבערג** מיט ה׳ **סעניאר** (טשעכאטשינעק), **מאטל וואלקא-וויטש** מיט ה׳ **פרידמאן** (לאסק), **פערל ווייס-קאל** מיט ה׳ **מארגענשטערן** (זד.-וואלע) **לאה גיסקע** מיט ה׳ **גארפינקל** (קאליש), און צו דער תנאים פון אונדזערע חברות לערערן פרל. **ערדינאסט** מיט ה׳ **ברין** (שעראדז) **ה. ווראצלאווסקא** מיט ה׳ **קנאבלעוויטש** (קא-ליש), **בראנא רחל ליפשיץ** מיט ה׳ **אלט-מאן** (לוטאטאוו) ווינטשן מיר א סך ברכות׳ השי״ת זאל באגליקן אייער עתיד.

לערערן געלבלום, בנות אגודת ישראל
זד.-וואלע

א הארציקן מזל-טוב און א גליקלעכע צוקונפט ווינטשן מיר דיר ליבע **רודקע וואסערמאן** צו דיין תנאים מיט ה׳ **שמעון זיידנער**. זאל דיין צוקונפט זיין באצירט מיט בלומין פון אונדזער אידעאל.

די פארוואלטונג
ווארשע **ביי בנות אגודת ישראל**

א הארציקן מזל-טוב ווינטשן מיר אינדזער חשוב-ער און ליבער לערערן פרל. **שרה מישקאווס-קא** צו איר תנאים שרייבן מיט ה׳ **לעווין** (ביאליסטאק). זאל ב—ט אייער עתיד מיט פיל ברכות באגלייטן.

צעירות בנות
דאמבראווע גור **בנות אגודת ישראל**

צו דער פארלאבונג פון אונדזער ל. לערערן די איבערגעבענע קעמפערן פאר אונדזער אידעאל **שרה מישקאווסקא** ווינטשן מיר פיל גליק און אייביקע צופרידנהייט.

בתיה-פארבאנד
דאמבראווא-גור פירערן: **חי׳ פאמאצניק**

אונדזערע אידעען-פריינדנס פרל. **מרים טאובע** מיט ה׳ **שטיין** (גארוואלין) און **שרה פירש-טענבערג** צו זייערע חתונות, פרל. **גאלדע ערדינאסט** און ה׳ **ווראצלאווסקא** צו זייער תנאים ווינטשן א גליקלעכע און צופרידינע צו-קונפט.

פעסא איגעלבערג, שוו. קריגער
פערל שילת, חוה ווייגאט, בראנא
פאלקא, מאכטשע ראזענבלאט.
זד.-וואלע

דעם הארציקסטן מזל-טוב גיבן מיר איבער אונ-דזער ל. מיטגלידערנס פרל. **אסתר קאוואלסקי** צו איר חתונה מיט ה׳ **נח אלטער** (גור) ווי אויך פרל. **שפרה ראזענטאל** און פרל. **ראצא פאנטעל** צו זייער פארלאבונג. אייביקע צו-פרידנהייט זאל שטענדיק אייער לעבנס וועג בא-גלייטן.

לערערן ש. זשימנאוואדא
וויערושאוו **בנות אגודת ישראל**

אויך איך ווינטש דאס זעלבע.
פריידע לעווענהאף

אבאנאמענטס-פרייז

א יאר — 7 גילדן. א האלב יאר 4 גילדן.
א פערטל יאר — 2 גילדן.

אנאנסן-פרייז

א גאנצע זייט — 200 ג. א האלבע זייט — 100 ג.
א פערטל זייט — 50 ג. א אכטל זייט 25 ג.

גיזעצט ביי מ. ראזענשטיין פיעטרקאוו פל. טריבונאלסקי 4

דער אבאנאמענט מוז גיצאלט ווערן פריערויס
געלט שיקן לויט פ. ק. א. 67,795
א גראטולאציע ביז 20 ווערטער 3 גילדן
געלט פאר אנאנסן פריערויס.

Red. i wyd. Luzer Gerszon Frydenzon. Nakł. Centr. (B. A. J. Agudas Israel) w Polsce. Druk. J. Djament Łódź, Kilińskiego 05

הודפס מתוך הארכיון היהודי